Է. ՏԱՐԻ 1821 ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 1 ՄԵՀԵԿԱՆ 4382 — Հ. Տ. 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1890 — Ն. Տ. 19 ՓԵՏՐՈՒՎԱՐ 1890 — ՀԻՃՐ. 28 ՃԻՄԱԶԻԻ Ա ԱՄՍՈՐ 1307 ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

20 ՓԱՐԱ.

ՆԱՄԱԿ ԿԱՌՈՒՑ ԶՐԵՆԻ ԴՐՈՒՄԻՆ ՊԵՏՔ է ՈՒՂԱՐԿԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՎԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Ղալաթիա, Նորատունկեան-Խան

درعلیه‌ده غلطه‌ده نورادونکیان خانده آره‌ولك
غزتەسی اداره‌سنه

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՎԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

20 ՓԱՐԱ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան գնահատակ արձակ	160
» » Վեցամեայ » »	80
» » Քառամեայ » »	40
Դուռաւոր » Տարեկան » »	200
» » Վեցամեայ » »	100
Օտար երկիրներու տարեկան գին	56
» » Վեցամեայ »	28

Դուռս գրկուած յրագրաց համար նամակ ծախքը Ցուցնուածքեան վրայ է
Խմբագրութեան գրկուած նամակ կամ գրութիւն են ազատաբար

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Կ. ՊՈԼԻՍ, 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, 1890

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՃԱԿ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՆԴՐՈՑ

Ազգային ժողովոյ առաջիկայ նըստաշրջանը կը խոստանայ բեղմնաւոր լինել, նայելով այն խնդրոց շարքին որովք ունի զբաղիլ։ Կարեւոր ծրագրեր կան Ազգ. Ժողովոյ նկատառութեան մատուցանելի։ Ազգ. Վարչութիւն եւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն համամիտ կը մնան, և Ն. Սրբազնութիւն, կրաւորական համերաշխութիւն մը բաւ չհամարելով, իրեն յատուկ գաղափարներ և սկզբունքներ ունի կազմած, զորս երեսփոխանութեան ներկայացնելու և յատենի ժողովոյ պաշտպանելու յօժարամիտ կ'երեւի։ Պատրիարքը պարզապէս Կրօնական և Քաղաքական ժողովոյ թարգմանը չէ Ազգին և իւր ներկայացուցիչ ժողովոյն առջեւ։ Ամեն ժողովէ և ամեն ժողովականէ առաւել ի վիճակի կը գտնուի ազգային խնդրոց վրայ հասուն գաղափարներ կազմելու, զորս Ազգ. Ժողովոյ առջեւ պարզելու չվարանելով, ո՛չ նուազ ծառայութիւն կը մատուցանէ միտքերը լուսաւորելու և խնդրոց վրայ համոզումները փութացնելու։

Կարեւորութեան կարգաւ առաջինն է անշուշտ Կաթողիկոսական խնդիրը։ Կը կարծենք թէ այս խնդրոյ վրայ թէ՛ Ս. Պատրիարք Հայրն և թէ Կաթողիկոսական Ցանձնաժողովոյ գլխաւոր անդամք որոշ կարծիքներ ունին կազմած, զորս յատենի ժողովոյ պարզելու չտատամնելով, ո՛չ միայն բարոյական քաջութեան գործ մ'ըրած պիտի լինին, այլ և տարբական հարկ մը վճռած պիտի լինին անկեղծութեան եւ ուղղամտութեան, և ո՛չ նուազ պիտի նպաստեն Եկեղեցւոյ կենսական շահուց վերաբերող խնդրոյ մը վերջնական կարգադրման։ Յայտնի է թէ Վեհ. Կաթողիկոսն այս խնդրոյ վրայ իւր նամակաւ յայտարարած է թէ Վէրջի դէմ Թուրքիոյ Հայոց ընդդիմութիւնը կը հակնայ լիովին, բայց քանի որ այս դրութիւն ռուսահաճոյ ամեն ազգաց և հասարակութեանց պնտերուն անուանման մասին ընդհանուր կանոնի մը գործադրութիւն է լոկ, և Հայոց համար բացառութիւն չէ, իւր կարողութենէն վեր կը համարի ջնջելու այս դրութիւն։ Գալով ամեն վիճակէ մէկ եկեղեցական և մէկ աշխարհական պատուիրակ կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ յէ միածին ղրկելու դրութեան, Վեհ. Կաթողիկոսն անվիճելի կը համարի թէ այդ սկզբունք հիմնովին համաձայն է մեր եկեղեցական վաղեմի դրութեան ի մասին կաթողիկոսական ընտրութեան, բայց անոր գործադրութեան կերպին նկատմամբ թուրքիոյ Հայք իրենց ազգային ժողովով կրնան որոշ եզանակ մը դնել, զոր ի գործ դնել տալու համար Վեհ. Հայրապետն իւր ձեռքէն եկածը կը խոստանայ կատարել յօժարակամ։ Ասոնք են, եթէ չենք սխալիր, Վեհ. Հայրապետին անձնական գաղափարք ի մասին կաթողիկոսական խնդրոյ, և անցեալին փորձառութենէն առաջնորդեալ, ժամանակ է որ Ազգ. Ժողովը կուսակցական և անձնական կիրքերէ զերծ վիճակի մէջ ի նկատ առնու և լուծէ խնդիրը, չսպասելով որ դէպքերը կանխեն զինք, և հապճեպ որոշմանց ողբալի սխալները կրկնել տան իրեն։

* *

Կարեւորութեան կարգաւ կաթողիկոսական խնդրէն անմիջապէս ետքը պէտք է յիշենք գաւառական թեմերէից և վանորէից վերակազմութեան ծրագիրն։ Ամեն. Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարք Հօր իշխանութեան օրով Վարչութիւնն այս մասին ծրագիր մը յօրինած էր, որոյ հիմնական սկզբունքը ծանօթ է արդէն, այն տրամադրութեամբ որով առաջնորդաց ընտրութեան իրաւունքը գաւառներէն առնլով կեդրոնին կուտար աւելի կամ նուազ, և կը դուցակուէր թէ Ազգ. Ժողովոյ մէջ բուռն ընդդիմութեան պիտի բախէր։ Արդի Ս. Պատրիարք Հայրն այդ ծրագրին սկզբունքը Սահմանադրութեան մէկ որոշ տրամադրութեան հակառակ համարելով, և յիշելով թէ ինք Սահմանադրութեան անթերի գործադրման վրայ ուխտած է, և բաց աստի, նոյն ծրագիրն այլ և այլ նկատմամբք թերի գտնելով, ինք բոլորովին նոր ծրագիր մը խմբագրած է, յորում նախ կը դնէ կարգ մը հիմնական սկզբունքներ առաջնորդութեան, եպիսկոպոսութեան և վանական հաստատութեան վրայ, և կարգաւորեալ ոճով մանրամասնօրէն կ'օրինադրէ թեմերն ու վանքերն, անոնց յարաբերութիւններն իրարու հետ, վիճակայնոց հետ, տեղային իշխանութեանց հետ և Պատրիարքարանի հետ։ Երբ թեմ մը անհովիւ մնայ, թեմականք մնատակայ վանքէ մը վարդապետ մը իրենց պատրիարքական փոխանորդ կ'ընտրեն, և Պատրիարքարանը կը հաստատէ։ Եթէ վանք չունենան, կամ երբ իրենց վանքին մէջ հինգէ պակաս միաբանք գտնուին, պատրիարքական փոխանորդն ուղղակի Պատրիարքարանէն կ'անուանի և կը ղրկուի մնատակայ թեմերու վանքերէն։ (Պատրիարքական ծրագիրը կուսակրօն եկեղեցականաց համար սովորական բնակավայր կը նկատէ վանքերն, և քաղաքաց մէջ անպաշտօն թափառող վարդապետներ չի ճանչնար։ Հետեւապէս, երբ վարդապետի մը պէտք ունենայ, վանքերէն եւեթ կրնայ ճարել։) Ամենէն քիչը մէկ տարիէն և ամենէն շատն երեք տարիէն, վիճակայինք կրնան խնդրել իրենց պատրիարքական փոխանորդին եպիսկոպոսացումն։ Եթէ սա գոհ չէ ըլլան զիրենք, նոր մը կ'ընտրեն, կամ նոր մը կը ղրկուի, և մէկ տարիէն մինչեւ երեք տարի, եթէ գոհ մնան, նոր պատրիարքական փոխանորդին եպիսկոպոսացումը կը խնդրեն։ Այս կերպիւ սահմանադրական հիմնական օրէնքն և ընդհանրին գաւառային ժողովրդեան առաջնորդական ընտրութեան իրաւունքը կը պահպանուին, բայց և այնպէս ո՛չ մէկ թեմ անհովիւ կը մնայ, եպիսկոպոսութիւնը կարգաւ մը կը տրուի, ըստ փորձեալ արժանաւորութեան, և եպիսկոպոս մը դիւրաւ չի կրնար բաժնուիլ այն թեմէն որոյ վրայ ձեռնադրուած է։ Պատրիարքական ծրագիրը մանրամասնօրէն կը նշանակէ այն պարագայներ յորս եպիսկոպոս մը կրնայ հեռացուիլ իւր թեմէն։ Կը սահմանէ եպիսկոպոսութիւնն ո՛չ թէ լոկ իբրեւ աշխարհային ազգապետութեան պաշտօն, այլ մանաւանդ իբրեւ եկեղեցական պաշտօն՝ գաւառացուց հոգեւոր շինութեան յատկացեալ, և թէ՛ այս մտօք, թէ ապրուստի նեղացուցիչ խնդիրը վերջնապէս կարգադրելու մտօք, թեմերուն և վանքերուն անքակտելի միացման սկզբունքը կը դնէ, առաջնորդը միանդամայն վանահայր կարգելով, եւ մեծ թեմերու համար արքեպիսկոպոսութիւն հաստատելով։ Մասնաւոր ուշադրութեամբ մը կը կանոնադրէ վանքերն, այս կերպիւ իրագործելով սահմանադրական տրամադրութիւն մը, որ վանորէից նկատմամբ ինչ ինչ հիմնական սկզբունքներ եւեթ նշանակելով, կը պահանջէ որ Վանորէից Խորհուրդն յատուկ կանոնագիր մը պատրաստէ Ազգին վանորէից կառավարութեան համար, պահանջելով որ գոհացուած չէ ցայս վայր։— Բայց այս քանի մը հակիրճ տողերով չենք ուզեր անիրաւել Սրբազան Պատրիարքին խղճամիտ և մանրակրկիտ աշխատութեան՝ թերի գաղափար տալով անոր վրայ, այլ կը սպասենք որ այն ծրագիր Խառն Ժողովոյ բովէն անցնի ի մտոյ, և տպագրուելով՝ թէ՛ Ազգ. Ժողովոյ և թէ հասարակութեան ներկայացուելու վիճակին մէջ գտնուի, ինչ որ առ այժմ կանխահաս կրնայ համարուիլ։

* *

Այս առթիւ անցողակի կը յիշենք ինչ որ արդէն ծանուցինք թէ Կարնոյ խնդրոյն վրայ համաձայնութիւն գոյացած է։ Մեր Կարնեցի բարեկամք ճանչած են ուղղամտութիւնն այն դիտողութեանց զորս Ս. Պատրիարք Հայրը կ'ընէր բարձր տեսակէտէ մը ներշնչուելով։ Կարնոյ նորընտիր առաջնորդը Ս. Պատրիարք Հօր ձեռնասունն է, որոյ վրայ կատարեալ վստահութիւն և համարում ունի Ն. Սրբազնութիւն։ Հետեւապէս, պատրիարքական նախկին փոխանորդին արժանեաց վրայ խնդիր չի կար։ Բայց Ամեն. Տ. Խորէն Ս. Պատրիարքն եպիսկոպոսութեանց մասին հռչակած մէկ ողջամիտ սկզբունքը բնական է որ նախ իւր աչակերտին վրայ գործադրելու հոգածու լինէր։ Եպիսկոպոսական վկայագիրը պիտի ղրկուի Կարնոյ Գաւառական ժողովոյն, պարմանաւ որ նորընտիր առաջնորդը ժամանակ մը պաշտօնավարէ, և երբ վիճակայինք իրմէն և ինք վիճակէն կատարելապէս գոհ մնան ֆիզիքական և բարոյական ամեն տեսակէտներով, և երբ այսպէս բաւական ապահովութիւն մը գոյանայ թէ եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն ընդունելէն յետոյ պիտի հաստատուի մնայ Կարնոյ թեմին մէջ, յայնժամ Գաւառական ժողովն իրեն յանձնեալ վկայագիրատայ Տ. Գէորգ Ծ. վարդապետին Էջմիածին երթալու և եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն ընդունելու։ Կարնեցիք արդեամբ կը ցուցնեն ուրեմն թէ իրենց ողջմտութեան վրայ մեր յայտնած վստահութիւն անհիմն չէր։

* *

Գաւառական վերակազմութեան ծրագրէն ետքը կարգը կուգայ Ազգային ժողովոյ վերակազմութեան։ Երեսփոխանաց երկու տարին անգամ մը կարգաւ փոփոխման վերաբերեալ սահմանադրական տրամադրութիւնն յոյժ թերի կերպիւ ի գործ կը դրուի, և ամենուց վերաբաշխման սահմանադրական տրամադրութիւնը բոլորովին անգործադրելի մնացած է։ Սահմանադրութեան ճշդիւ գործադրման նախանձախնդիր Պատրիարք մը բնական է որ հարցունէ փնտռէ այս կրկին թերութեանց պատճառներն, և այն քննութենէն ինչ ինչ առաջարկներ կրնան յառաջ գալ, զորս լրջօրէն ի նկատ առնլով և իւր կազմակերպութիւնն ամբողջացնելով ու կատարելագործելով, տարակոյս չկայ թէ Ազգ. Ժողովը իւր ներքին ոյժը պիտի աւելցնէ և կանոնաւորէ։ Իրեն համար ինքնապահպանութեան խնդիր մ'է այս, որուն անտարբեր չի կրնար մնալ։ Այս առթիւ խնդիր կը ծագի թէ մայրաքաղաքիս մէջ, որ երեսփոխանաց երկու երրորդը կ'ընտրէ, ո՛յք իրաւունք ունին երեսփոխանական ընտրողութեան։ Սահմանադրութիւնն որոշ կը տրամադրէ թէ 75 զրուշ տուրք վճարողներն եւեթ կրնան երեսփոխանական ընտրող լինել, ի բաց առեալ զանոնք որք մասնաւոր արժանեօք արդէն կը վայելեն ընտրողութեան իրաւունք առանց տրոց վճարման, ինչպէս հեղինակներ, երկարժամանակեայ կրթական և գրական ծառայութիւն մատուցած անձինք, և՛ն։ Այս 75 զրուշի տրամադրութիւնը թէև բացորոշ բայց Սահմանադրութեան հաստատուելէն ի վեր չէ գործադրուած իւր օրինական ճշգրտութեամբ։ և մինչ Նախորդ Վարչութիւնն որոշած է այս տրամադրութեան ճշդիւ գործադրումը պարտաւորիչ ընել, իբրեւ միջոց Երեսփոխանութիւնը բարձրացնելու և ազնուացնելու և միանգամայն ազգային տուրքն արդիւնաւորելու, միւս կողմէ կ'առարկուի ո՛չ նուազ զօրութեամբ թէ Սահմանադրութեան հաստատումէն ի վեր չգործադրուած յօդուածի մը տառին վրայ պնդել անօգուտ է։ Թէ բաւ է պահանջել որ երեսփոխանական ընտրութեան համար իրենց քուէն բերող անձինք ցոյց տան նոյն տարւոյ ազգային տուրքը վճարած լինելուն վկայագիրն, այսինքն կեդրոնական Մնտուկին ընկալագիրն, որով Սրն տուկին հասոյթն աւելի կատարելապէս կ'ապահովի, պարկեշտօրէն ազգային գործոց հետաքրքրուող անձինք իրենց մասնակցութեան բարոյական իրաւունքէն զրկուիլ չեն մնար ազգաստութեան պատճառաւ, այնպիսի ժամանակի մը մէջ մանաւանդ որ չենք կրնար ըսել թէ 75 զրուշի ազգային տուրք վճարելու կարող ազգայնոց թիւն աւելնալու վրայ է, և՛ն։ Արդ, այս երկու ներհակ տեսութիւններէն որո՞ն պէտք է հետեւիլ, ընտրողութեան իրաւունքը Սահմանագրութեան տառի՞ն թէ ոգւոյն և ժողովրդական ու բարոյական սկզբանց համեմատ պէտք է որոշել, խնդիր մ'է որուն մէջէն կելլէ։ Վարչութիւնը չէ կրցած եւեթ տակաւին, և որոյ վրայ կը կարծենք թէ Ազգ. Ժողովոյ վերջնական մէկ որոշումն անհրաժեշտ է։

* *

Ա՛յն խնդիրներէ զատ զորս Պատրիարք և Վարչութիւն պարտին իրենց կողմէ առաջարկել Ազգ. Ժողովոյ նկատողութեան, կան խնդիրք զորս երեսփոխանք մտադրած են առաջարկել իրենց պաշտօնակցաց և Վարչութեան դիտողութեան։ Ասոնց մէջ կարեւորագոյնն է անշուշտ կրթականը։ Թէև չենք հասկնար թէ խորհրդարանական նոր յանձնաժողով մը հին ծրագրեր պրպտելով և նորեր շինելու հետամտելով ինչ դրական եզրակացութեան կրնայ յանգիլ, բայց կը հասկնանք որ իբրեւ վարչական մարմնոց վերին համարառուն, իբրեւ ժողովրդային բաղձանաց ու գանգատանաց անմիջական թարգմանն, երեսփոխանութիւնը մերթ ընդ մերթ իւր ձայնը լսելի ընէ զօրեգապէս, և հարցունէ փնտռէ թէ ինչ կը նեն Ռուսում Խորհուրդ և Կրթական Ցեսչութիւն։ Ասոնք երբեմն պէտք ունին մղուելու, որպէս զի իրենց կարգին մղեն թագերն ու թագային իշխանութիւններն, որոց վրայ իրենց սոսկ բարոյական իշխանութիւն ակնկալուած պտուղը չի տար, հակառակ ամեն օրինական նոր և հին տրամադրութեանց։ Կրթական գրութեանց ու հաստատութեանց վրայ լրջի քննդատութիւնք Ազգ. Ժողովոյ զրազատաց մէկ կարեւոր մասը կրնան կազմել, և ցաւ է տեսնել թէ՝ կրթական խնդիրք այնչափ քիչ տեղ կը բռնեն ա՛յնպիսի Ազգի մը ներկայացուցիչ ժողովոյն մէջ, որոյ մեծագոյն պէտքը կրթութիւնն է ընդհանրապէս ոչ թէ՝ մ'ըրած չի լինիր անշուշտ։

Վերջին ժամանակներս յրագրաց էջերուն մէջ յաճախակի յիշատակեցան Եկեղեցական Համագումար ժողովոյ նիստերն, որ ամենուսեան խնդրոյ մը առթիւ ազգային—եկեղեցական առանձնայնորհմանց արդի վիճակին քննութեամբ զբաղեցաւ ընդ երկար։ Այս խորհրդակցութեանց արդիւնքը Ս. Պատրիարք Հայրն այս օրերս պարտ ու պատշաճ եղանակաւ կը մատուցանէ ուր որ անկ է, կատարելով այն դիմումներ զորս ներկայ վիճակն հարկ կը դնէ, և բնաւ չի՛ տարակոյս թէ կայս. Կառավարութիւնն ամեն ժամանակ իւր հայրական հոգածութեամբ կը լսէ իւր հաւատարիմ հայ հպատակաց կողմէ եկեղեցական մարմնոյն մատուցած ամեն օրինաւոր ու հանրօգուտ խնդիրքն ու խնդրուածքը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Ընդարձակ և կարեւոր վիճաբանութեամբք սկսաւ անգլիական Խորհրդարանին այս տարւոյ նստաշրջանն։ Իռլանտական խնդիրը մեծագոյն բաժինն ունի միշտ։ Բայց արտաքին քաղաքականութեան վրայ եւս շատ մը խնդիրք յուզուեցան Ուղերձի վիճաբանութեան առթիւ, և կառավարութիւնը խոստացաւ նորագոյն պաշտօնագրեր մատուցանել առկախ խնդրոց վրայ։ Փորթուկալի խնդրոյն վրայ կառավարութիւնն այս խոստումն արդէն ի գործ դրաւ։ Արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր կէտերուն վրայ ընդդիմադիր կուսակցութիւնն համամիտ է նախարարութեան, բայց ինչ ինչ խնդրոց մէջ անոր ընթացքը չափազանց ազդեցիկ և վիրաւորիչ կը գտնէ, ինչպէս Փորթուկալի խնդրոյն մէջ, մինչ ուրիշ խնդրոց մէջ ալ շատ թոյլ կը համարի, և կը պահանջէ որ չեշտուի։ Արտաքին գործոց խորհրդական Սըր Ճէյմս Ֆէրկիւսըն ծանոյց թէ Փորթուկալ խնդրած է Անգլիոյ հետ իւր խնդիրն իրաւարարութեան ենթարկել, բայց անգլ. կառավարութիւնը կը նկատէ թէ այժմեան պարագայից մէջ իրաւարարութեան դիմել անդէպ է։ Պ. Կլատսթոն, որ՝ իւր խոր ծերութեան հակառակ՝ երիտասարդական եռանդեամբ կը վարէ տակաւին ընդդիմադիր կուսակցութիւնը, ցաւ յայտնեց Փորթուկալի պէս հին դաշնակցի մը հետ ծագած վէճին համար։ Հարկ էր գործել, և կ'արժէր աւելի կանուխ գործել այս խնդրոյ մէջ։ բայց Պ. Կլատսթոն կը քննադատէ այն հեգնական կծու լեզուն որով Լորտ Սալզպըրի պաշտպանած է Անգլիոյ «արդար պահանջումները»։

* *

Բայց Երեսփ. ժողովոյ մէջ յուզուած մեծագոյն խնդիրն էր Փառնէլեանց և Թ-ոյէի գատն։ Առաջին նըստին մէջ իսկ, Պ. Կլատսթոնի տեղակալ Սըր Ռ. Իլիբմ Հարքորթ առաջարկ մը մատուցանելով խնդրեց ժողովէն յայտարարել թէ Փիկոթի նամակաց վրայ յենլով Թ-ոյէի ըրած հրատարակութիւնք, որով Ֆէնիքս Փարքի ոճրագործներուն համախոհ կը ցուցնէր զՊ. Փառնէլ, Երեսփ. ժողովոյ «առանձնայնորհմանց բռնաբարում» են։ Եւ իրօք, հին օրէնք մը, որ չէ ջնջուած, բայց նաեւ չի գործադրուիր, «խորհրդարանական առանձնայնորհ-

—)(76)(—

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՎԵԼՔԻ

ԺԻԼ ՄԱՌԻ

ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ԴՐԱԽՏ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՆՑԵԱԼԸ

Ուրեմն հա՞րկ էր աղետաւոր անցեալն իմացնել Անտրէին։

Ո՛չ, հապար անգամ ո՛չ։ Այդ գաղտնիք կոմսին հետ պիտի մեռնէր եւ մայրն, որ ծածուկ կերպով անյայտ եղած էր, պիտի չարունակէր կենդանի մնալ իր զաւկին յիշողութեանը մէջ, անբծութեան, գորովոյ և անձնուիրութեան պսակի մը մէջտեղ։

Բայց եթէ բան մը չըսէր, եթէ կոմսը լռէր, չարունակ իր դէմը պիտի ունենար Անտրէի հարցումները, միշտ նոյն և միշտ նեղիչ։ Ի՞նչ գիտէր Վիլլատօն Ռընօտիէռի վրայ։ Ոճրի մը խօսքն ըրած էր։ Ի՞նչ էր այդ ոճիրը։ Վիրժինի Լաթուշի սպանիչը կը կարծէր զայն։ Ինչէ՞ն յառաջ կուգար այդ կարծիքը և ի՞նչ հիման վրայ հաստատուած էր։

Սակայն կոմսը լաւագոյն կը համարէր որ այս հարցումներ ուղղուին իրեն, գիտնալով հանդերձ թէ չպիտի կարենար պատասխանել անոնց։ լաւագոյն կը համարէր երկրորդ անգամ մաքառիլ գաւակին հետ։ գէթ Ֆէրնանտի յիշատակը փրկած պիտի ըլլար։

Անտրէ հանդիսատես կ'ըլլար այս երկմտութեան։

Զէր հասկնար զայն։ կը զարմանար։

Երկրորդ անգամ ըլլալով, կ'ըսէր ինքնին թէ Ռընօտիէռի ու կոմսին միջեւ ատելութիւնը, զոր այնքան լաւ նշմարած էր երբ երկու մարդոց յայտնած էր Ժիլէթի վրայ իր ունեցած սէրը։

Ո՞վ պիտի պատմէր իրեն՝ այդ պատմութիւնը։ Ո՞վ պիտի մեկնէր իրեն՝ այդ ատելութիւնը։

Եւ անողոք իր յամառութեան մէջ, անողոք իր տրամաբանութեան մէջ։

—Բանի որ չէք ուզեր զիս խորհրդակից ընել ձեզ, հայր իմ ըսաւ, ուրիշ բան չի մնար ինձ ընել բայց եթէ որոշմանս վրայ պնդել։ Ձեզ լսելով, այնպէս կուգայ ինձ թէ Ռընօտիէռ երկու անձնաւորութիւն ունի։ իրմէ գանգատելու երեւոյթներ ունիք եւ երկրորդ ոճիր մը կը վերագրէք անոր, որովհետեւ առաջին ոճիր մը գործած է եղեր արդէն։ Ես, հայր իմ, քանի որ աւելի ապահով կերպով մը չէք կրնար առաջնորդել ինձ, եւ քանի որ չէք ուզեր աւելի յստակ կերպով ցոյց տալ թէ ի՞նչ ոճիր գործած է Ռընօտիէռ, ես միակ բան մը կրնամ մտածել, այսինքն թէ նկատելով որ ձեր ամբաստանութիւնը անորոշ է, Վիրժինի Լաթուշի սպանման գործին մէջ Ռընօտիէռը անմեղ նկատել, մինչեւ որ իր մեղապարտութեան ապացոյցները ցոյց տուին ինձ։ Եւ զինքը պիտի պաշտպանեմ, ո՛չ միայն անոր համար որ զինքն'անմեղ կը նկատեմ, այլ եւ անոր համար որ Ժիլէթի հայրն է։

Կոմսը սոսկալի վարանման մը մատնուած էր։

—Աստուա՜ծ իմ, կը մրմնջէր, եթէ մայրը հոս եղած ըլլար եւ այս խօսքերը լսէր...

Արտասուաց խոշոր կաթիլներ կը հոսէին աչքերէն։

—Տղա՛ս, ըսաւ, թո՛ղ որ քանի մը օր մտածեմ։ Գուցէ վերջ ի վերջոյ յայտնեմ քեզ այն գաղտնիքը որուն ակնարկեցի։ Գուցէ՛, կրկնեց չեշտելով։

—Երկու օր միայն, հայր իմ, ըսաւ Անտրէ, վասն զի ժամանակ չեմ կրնար կորսնցունել։ Հարկ է որ այս դատը ուսումնասիրեմ, ամեն մանրամասնութիւններն իմանամ եւ Ռընօտիէռի հետ խորհրդակցիմ։

Երիտասարդը դուրս ելաւ։

Եւ Վիլլատօն, արտասուելով այս անգամ, որովհետեւ առանձին էր, Վիլլատօն՝ ձեռները գալարելով, ողբագին յուսահատութեան մը մէջ, կը գոչէր։

—Ինքը՞։ Ֆէրնանտի տղան Ռընօտիէռը պաշտպանէ՞։ Մի՞թէ պիտի տեսնե՞մ այս բանս։ Ո՜հ, Աստուա՜ծ իմ, լաւագոյն կը սեպեմ մեռնիլ։

Դ

ՄԵՌԵԼԱԿԱՆ ԱՆԿՈՂՆՈՑՆ ԵՌԻՐՋԸ

Ինչո՞ւ համար Վիլլատօն կոմսն երկու օր մէջտեղ խնդրած էր։ Ինքը ապահով էր թէ ոչինչ պիտի յայտնէր զաւկին։ Երբէք պէտք եղած քաջութիւնը չպիտի ունենար անցեալն վարագոյրը բանալու համար։ երկու օրուան մէջ նոյն համոզումը պիտի ունենար ինչ որ ունէր այժմ։ թէ կերպով մը մօրը յիշատակը սրբապղծած պիտի ըլլար որդին հարկադրելով որ չիմնի անոր անունը լսելով։ Բայց շատ անգամ կենաց այդ խռովալ օրերուն մէջ ժամերն աւելի արագ կը սահին կարծես, դէպքերն աւելի գահավիժ կը յաջորդեն իրարու, և Վիլլատօն կ'ըսէր ինքնին թէ այդ երկու օրերուն մէջ թերեւս պատահէր անակնկալ պարագայ մը որ ներգործէր զաւակին մտացն ու յաղթէր անոր յամառութեանը։

Բայց կը սխալէր, իր յոյսերն ի դերև պիտի ելլէին, և դիպուածն իրեն դէմ դարձաւ։

Իրերը նոյն վիճակի մէջ էին, երբ հասաւ երկրորդ օրը։

—Ոչի՛ չ. ոչինչ. կրկէր կոմսը։

Զաւկին հետ ունեցած այդ տեսակցութենէն, այսինքն երկու օրվ ի վեր, ինքզինքն հիւանդ կ'զգար։ Ճնշում մը, գըլխու տարօրինակ ծանրութիւններ կ'զգար, որոց նմանը չէր ունեցած բնաւ։ Որքան ալ որ ուժեղ էր տակաւին, սակայն իր տարիքը զգուշութիւններ կը պահանջէր. եւ այդ փափուկ ու դիւրազգած բնութեան համար՝ բարոյական ցնցումներն աւելի վտանգաւոր էին քան ֆիզիքական յոգնութիւնները, նոյն իսկ ամենէն մեծ եւ սաստիկ յոգնութիւնները։

Առենօք, Ժիլէթի նկատմամբ զաւկին հետ ունեցած վէճերը յոգնեցուցած էին զինքը։ Այն ատեն բան էր որ, եթէ կրկնուէին անոնք՝ չպիտի կարենար դիմադրել։ Բարեբաղդաբար, Անտրէ՝ իւր սէրն ու տրամութիւնը սրտին խորը թաղած էր։ Այլ եւս Ժիլէթի խօսքը չէր բացած։ Վիլլատօն զուարթացած էր եւ ահա յանկարծ կը վերածնէին անագորոյն պայքարները։ Ու առաջիններէն աւելի անագորոյն քանի որ այժմ կը զգար թէ իր հայրական իշխանութիւնն անզօր էր Անտրէն կասեցնելու։

Եթէ աւելի երիտասարդ եղած ըլլար, թերեւս առանց տկարանալու տոկար այդ հարուածին, սակայն ծեր էր։ Հոգին՝ անդորրութեամբ, մռայլմամբ ու թմրութեամբ միայն կ'ապրէր։

Հարուածը սրտէն ընդունեց և ընկճուեցաւ։

Երրորդ օրն անկողին ինկաւ։

Այսպէս պիտի մարէր յանկարծ. կանթեղի մը պէս որուն ձէթը կը հատնի, առանց ցաւի ու առանց ցնցման։

Սկիզբները կարծեցին թէ պարզ անհանգստութիւն մըն էր։

Կոմսը հիւանդացած չէր երբէք. ուստի հաճոյք կ'զգար, այն թուականին երբ գեղջկական առողջ կենաց ծայրն հասած էր կատարեալ ձեւով բռնելով։

—Առաջին անգամ որ անկողին մնանեմ, այլ ևս չպիտի ելլեմ։

Շատ չանցած այնքա՛ն տկարացաւ որ ամենադոյզն խօսակցութիւնը կը յոգնեցուցնէր զինքը։ Տոքթոր Գուրկէյլ, որ ինքն ալ բաւական ծեր՝ բայց կայտառ էր, կոչուեցաւ։

Ամբողջ օրը Ֆէրժբրօ անցուց։

Կոմսը հարցաքննեց ու մարմինը զննեց։ Անոր անհանգստութեան զանազան նշանները պատմել տուաւ։

Ապահովուած չէր երեւէր։

Սակայն անոր չուրջը գտնուողները, Նոէլ, Անտրէ, Ժէռոմիւռ, որք ամեն օր դղեակ կուգային, չէին կասկածեր բնաւ թէ աղետաւոր վախճանը մօտալուտ էր։ Այնքան վստահ էին որ տոքթոր Գուրկէյլ կը վարանէր ճշմարտութիւնն անոր իմացնելու։ եւ սակայն հարկ էր, վասն զի եթէ հարուածը վրայ հասնէր, առանց անոնց կանխաւ տեղեկութիւն ունենալուն, այդ խեղճ անձանց համար կրկնապէս ցաւալի կ'ըլլար։

—Կոմսը շատ տկարացած կը գտնեմ, ըսաւ բժիշկը Նոէլին եւ Անտրէին որք մինչեւ կառքը կ'ընկերանային իրեն։

Եւ որովհետեւ տրտմած կ'երեւէր, երկու երիտասարդք՝ յանկարծ ուշադրութիւն դարձուելով անոր կերպարանին վրայ՝ հարցուփորձ ըրին։

—Ի՞նչ բանէ կը վախնաք։

—Տղաքս, դուք զօրաւոր էք, ալ էք...

—Տէ՛ր Աստուած։

—Հայրերնիդ շատ ծեր կը գտնեմ։

(Շարունակի)

մանց բռնաբարում» կը համարի Խորհրդարանի անդամց պաշտօնական արարքներուն դէմ լրագրական յարձակումները։ Սըր Ռ. Հարքորթ ցոյց տուաւ թէ երեք տարի յառաջ այն վատահամբաւիչ ստայօդ հրատարակութիւններն ընելով Թ–յրի նպատակն եղած էր ազդեցութիւն բանեցնել Խորհրդարանին վրայ և Իռլանտայի պատժական բացառիկ օրէնքին քուէարկումը դիւրացնել։

Կառավարութիւնը պատասխանեց թէ Թ–յրի իւր սխալը ճանչցած է ար

[illegible] Խորհրդարանին համար չատ ուշ է երեք տարի ետքն ելնել յուգել իւր «առանձնաշնորհմանց բռնաբարման» խնդիրն, և թէ այս առաջարկ, եթէ ընդունուի, Թ–յրի վրայ նոր պատիժ մը կը հրաւիրէ, մինչ արդարութեան հակառակ է մէկ յանցանքի համար երկու պատիժ տալ։ Կառավարութիւնն ինքը եւս ցաւ յայտնեց այն ստայօդ ամբաստանութեանց համար որք Պ. Փառնէլի անձնական պատուոյն դէմ ուղղուած էին Թ–յրի Փիկոֆեան նամակաց մէջ, և առաջարկեց պարզապէս օրակարգն անցնել։ Այս առաջարկ 212ի դէմ 260 քուէով ընդունուեցաւ, այսինքն միայն 48 քուէի մեծամասնութեամբ, մինչ նախարարական սովորական մեծամասնութիւնն ասոր կրկինն է միշտ։

Թ–յրի, ինքզինք արդարացնելու համար, ըսաւ թէ Անգլիոյ մէջ հրատարակուած ամէն լրագրաց նպատակն է ապաբէն Խորհրդարանին վրայ ազդեցութիւն բանեցնել այն ամէն յօդուածոց և քննադատութեանց մէջ զորս կը հրատարակեն խորհրդարանական նստաշրջանի միջոցին։ Թէ ինք փիկոֆեան նամակներն հրատարակելով սխալ մը գործած էր՝ ճանչցած է արդէն, բայց Փառնէլեան կուսակցութեան դէմ իւր ամբաստանութիւնք այն նամակաց վրայ ևեթ հիմնեալ չէին, և թէ Դատական Ցանձնաժողովոյ Տեղեկագիրն երեւան պիտի հանէ ճշմարտութիւնն։

* *

Ամենայն անհամբերութեամբ սպասուած այս Տեղեկագիրն այ վերջապէս լոյս տեսաւ երկու օր ետքն, անցեալ հինգշաբթի դիշեր։ Մեծ իրարանցում կըտիրէր Երեսփոխանաց ժողովոյ սովորաբար հանդարտ սրահներուն մէջ։ Երբ խորհրդարանական տպարանի մանչերը Տեղեկագիրը պարունակող կապոյտ թերթերը բեռնաւորուած ժողովասրահը մտան, երեսփոխանք անոնց վրայ յարձակելով յափշտակեցին, և անմիջապէս խորհրդարանը 160 միաձայն էջերէ բաղկացեալ այն ստուար Տեղեկագրոյն վերծանութեան մէջ։ Ինչպէս ծանուցինք արդէն, այս Տեղեկագիր Պ. Փառնէլի և իւր պաշտօնակցաց անձին դէմ ուղղեալ եղեռնական մեղադրութեան ամբաստանութիւնները չապացուցուած կամ հերքուած կը համարի, բայց ինչ ինչ կէտերու վրայ ալ Թ–յրի իրաւունք կուտայ։ Տեղեկագրին եզրակացութիւնները վաղուան թուով ամփոփուին կը հրատարակենք։

Այս Տեղեկագիրն յօրինելու համար Անգլիոյ լաւագոյն դատաւորներէն երեք անձինք գրէթէ ամբողջ տարի մը մանրա՛կրկիտ դատաւորութեամբ մը զբաղեցան, և կառավարական դանձէն 50,000 ոսկւոյ չափ ծախք մ՚եղաւ, որուն համար յատուկ վարկ պիտի խնդրուի Խորհրդարանէն։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ եւ ԱՆԳԼԻԱ

Ամիս մը անցած լինելով յորմէ հետէ Անգլիա ծանուցեալ վերջապէս զրկեց Փորթուկալի՝ փետր. 11ին հանրային զայրոյթն այլ և այլ ձեւերով արտայայտեցաւ։ Նոյն օրն ամէն խանութք մասամբ փակուած էին, դրօշք սգաձեւ պարզուած, և ընդ։ կառավարական միջամտութիւն հարկ եղաւ՝ հականգլիական ցոյցերը զսպելու համար։ Խնդիր է թէ Փորթուկէզք անդ։ վերջնագրոյն տարելիցն ալ պիտի ոտնե՞ն համբնման ցոյցերով։ Բայց յուսալի որ մինչեւ այն ժամանակ խընդիրը կարգադրի, և բարեկամութիւն վերահաստատի այս երկու վաղեմի դաշնակցաց միջեւ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՈՐՇԵՐ

Միապետական լրագիրք Օրլէանու դքսին բանտարկութեան օրէն սկսեալ կը հրատարակէին այն համադամ եւ բազմաձայն խորտիկներու ճաշացուցակը զորս մատակայ պանդոկ մը ամէն ցերեկին և երեկոյին դքսին կը հրամցուներ, Լիւյնի դքսին կարգադրութեամբ։ Կը յիշուի թէ դուքսն եւս, թէեւ մուշտակապատ հագուստներ հագած և տաք սենեկի մէջ նստած, միշտ ցուրտէն կը դանգատէր։

Ասոր վրայ, հանրապետական լրագիրք ոմանք դիտել տուին թէ միշտ մնով և այն համադամութիւնքէ զլխուել չկրցող երիտասարդ և փափկակաց իշխանն ի՞նչպէս պիտի վարեր զօրանոցի խիստ կեանքն, որուն այնչափ բաղձանք կը ցուցնէր՝ զինուոր դրուելու իրաւունքն ի մէջ բերելով։

Հարուածը ջախջախիչ էր։ Միապետական լրագիրք հասկցան։ Եւ ա՛լ Օրլէանու դքսին ճաշացուցակները չեն հրատարակեր։ Մինչեւ իսկ կը յայտարարեն թէ «դուքսն այսուհետեւ բանտին սովորական կերակուրներով կերակրուիլ նախամեծար կը դատէ»։

—Մայիս 3ին Լոնտոնի մէջ «Փարիզեան Արուեստահ [illegible] ը պիտի բացուի, որոյ ն[illegible] թեան համար Պ[illegible] ոգի նախագահութեան [illegible] յանձնաժողով մը ե[illegible] մը կ՚աշխատի Փարիզի մէջ։

—1803 ին օրէնք մը դրուած էր, որուն համեմատ ամէն գործաւոր իւր վրայ կը կրէ Լէ–է կոչուած տետրակ մը յորում գործատերք յաջորդաբար կ՚արձանագրեն թէ ո՞ր թուականին իրենց ծառայութեան մէջ մնած և ե՛րբ և ի՞նչ պատճառաւ արձակուած է այս գործաւոր։ Որովհետեւ այս տեսակ վկայագիր մը գործատերաց նկատմամբ գործաւորներն ստորին դիրքի մը մէջ կը դնէր, օրինագիծ մը որ այս օրերս Խորհրդարանին երկու ժողովներն այ քուէարկուելու վրայ է՝ կը ջնջէ Լէ–էն։

ՊԻԶՄԱՐԲ ԻՇԽԱՆ

Խօսք կայ թէ Ռայխսթակի ընտրութիւններէն անմիջապէս ետքը, Վիլհելմ Կայսր հրովարտակ մ՚ուղղելով առ Պիզմարք Իշխան, պիտի յիշէ Նորա մեծամեծ ծառայութիւններն առ գերմանական Հայրենիս և պիտի յայտարարէ թէ յետ այնչափ կարեւոր պաշտօնավարութեան մը լիակատար իրաւունք ունի հանգստանալ։ Երկաթեայ Նախարարապետին յաջորդ կարգուելու ամենէն աւելի հաւանականութիւն ունի Պ. ֆոն Փոթքամմր, որ երիտասարդ Կայսեր քաղաքական և կրօնական կարծեաց համամիտ է բոլորովին, և գիտէ գլուխ ծռել անոր առջեւ, բայց Վալտերզէ կոմ. և Հէրպէրթ Պիզմարք կոմսն եւս ընտրելի են նոյն աւագ պաշտօնին։

ԶԱՆԶԻԲԱՐԻ ՎԵՀԱՊԵՏԸ

Հեռագիրը ծանոյց Զանզիբարի վեհապետ Սէյտ Խալիֆա պէն Սայիտի մահն, որ 1888 մարտ ամսուն յաջորդած էր իւր եղբօր։ Եւրոպական լրագիրք հարկ կը դատեն ծանուցանել թէ՝ յետ բժշկական քննութեան՝ ապացուցուած է թէ բնական մահուամբ մեռած է։ Իւր եղբայր Սէյտ Ալի յաջորդած է, և իրաւունքը պաշտօնապէս ծանուցուած է հիւպատոսաց։

ԱՋԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աւստրիական դեսպանատան երկրորդ թարգմանն երէկ Ազգ. Պատրիարքարան գալով տեսակցեցաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր հետ։

Սկիւտար Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը Պատրիարքարան ղրկած է իւր թաղի երեսփոխանական ընտրողաց ցանկն որ յիսուն և հինգ ընտրողներ կը պարունակէ։

Կը լսենք թէ Արեւելեան երկաթուղեաց ընկերութիւնը 25 ոսկի նուիրած է Բերայի Աղջկանց Արուեստանոցին։ Նոյն ընկերութիւն 15 ոսկի ալ Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան նուիրած է։

ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲԵՐԱՑԻ

Բերայէն հեռաւեալը կը գրեն մեզ։

Բերայի վեց երկսեռ նախակրթարաններն և աղջկանց Ուսումնարանն։ և Արուեստանոցն, ուր հանապազօր երկու սեռէ 800է աւելի ուսանողք կը յաճախեն, մեծաւ մասամբ աղքատիկ, տարեկան առնուազն 1500 լիրայի դումարի մը կը կարօտի։

Թաղիս կալուածոց սնուցեալ, որմէ արդէն տարեկան 540 լիրա կ՚առնուի կրթական ծախուց համար, չէ կարող աւելի զոհողութիւն մ՚ընել, քանի որ իւր հասոյթքայատկացեալ կը գրաւնուին դեռ ևս իւր պարտուց դրամագլխին և տոկոսաց պարբերական վճարմանն, և հետեւաբար աւելին պահանջել՝ թաղին վարկն ու նիւթական վիճակը վտանգել կը լինի։

Արդ՝ այս 540 լիրային վրայ բարդելով արուեստանոցի շահագործման արտադրած տարեկան շուրջ 300 ոսկին և սակաւաթիւ բարեկեցիկ ուսանողաց թաշակներէն գոյացեալ առ առաւելն 240 լիրան, 420 լիրայի պէտք մը կը մնայ տակաւին, որոյ միայն 60ը կրնայ հայթայթել եկեղեցեաց մատակարարութեան ծանրաբեռնեալ սընտուկն, և այս հաշուով 360 լիրայի անողոք բաց մը թաղիս երկսեռ աղքատիկ երիտասարդութեան ապագային կենսական վտանգ կ՚սպառնայ։ Այս բացը գոցելու համար ամէն տարի պարահանդէս, թատերական ներկայացում և կամ նուագահանդէս կը արուէր ի նպաստ Բերայի վարժարանաց։ Այս տարի, այլ և այլ նկատումներով, յարմար դատուած է այսպիսի բացառիկ միջոցի չդիմելով, ընդհանուր հանդանակութեամբ չատանալ։

Իրաց այս վիճակին մէջ Թաղ. Խորհրդոյ անհրաժեշտ պարտաւորութիւնը կը լինի դիմել ազնուասիրտ թաղեցւոց և կրթասէր ազգայնոց, այնուանդերձ ակնկալութեամբ թէ մասնաւորաբար պատուարժան թաղեցիք փոխադարձաբար նուիրական պարտաւորութիւն պիտի համարին աջակցիլ եւ խրախուսել ա՛յն մարմինն որ կոչուած է իրենց հանրային պիտոյից պաշտօնն ստանձնելու ազգային շրջանակին մէջ, և որոյ միակ փառասիրութիւնը բարեպաշտ և գիտասիրտ ազգայ գործութեան միջնորդ լինիլ։

Պ. Ադամեան երկու տասն լիրայ տասակապէս կը տառապի հարբխային խուչակատակ և սուր յօդացաւէ։ Հիւանդութիւնն հետզհետէ կը նուազի այս օրերս և մերձաւոր ապաքինումն յուսալի է հռչակաւոր արուեստագետին բազմամիւ բարեկամաց և համակրողաց։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

Ի ՆՊԱՍՏ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՅՈՑ

Շ–ր–Ռ. 10 22 Փետր. 1890 Երեկոյեան ժամը 4ին

Ի ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆ, ԲԵՐԱ

ԱՆԴԱՄԲ ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՃԱՆՁՆԱԺՄԲԻ

Սըր Էտկար Վինսընթ, Ընդհ. Տնօրէն Օ.Մ.
Կ. Պոլսոյ Նախագահ
Վսեմ. Մաքսուտ Սիմոն պէյ, Դեսպան.
Մեծ. Ագարեան Ժողովի Գանձապահ
» Արմաճեան Կարապետ էֆ. Քարտուղար
Մեծ. Ասլանեան Մանուկ,
» Աստարճեան Պողոս,
Վսեմ. Բարպեան Լէօն պէյ,
Մեծ. Բապուճճեան Կարապետ,
» Գազազեան Համբարձում,
Վսեմ. Եուսուֆեան Տիգրան էֆէնտի,
Անդամ Առեւտր. Ա. Ադանէ,
Մեծ. Զօհրապ Գրիգոր,
» Թաշճեան Մարգիս,
» » Յակոբ,
» Թորոսեան Յովհաննէս էֆէնտի,
Հերոյենէլ Դոքտոր Պոլսոյ Նախ. Լեն Դոքտրէն,
» Թօփալեան Գէորգ,
Վսեմ. Իպրահիմ պէյ, Արքունական Արքունական Գրչաց Նախարարութեան,
» Խուսմարեան Կարապետ էֆէնտի, Անդամ Վճռաբեկ Ատեանի,
Մեծ. Կիւլպէնկեան Կիւլպէնկ,
» Ղազարոսեան Սահակ,
Վսեմ. Ղալիպ պէյ, Օք. Արքունական Արքունական Գրչաց Նախարարութեան,
Մեծ. Մանուկեան Մկրտիչ,
Վսեմ. Միւնիր պէյ, Ընդհ. Քարտուղար Արքունական Գրչաց Նախարարութեան,
Մեծ. Յովակիմեան Միհրան,
Վսեմ. Նորատունկեան Գրիգորիէ էֆէնտի, Իրաւունքի Խորհրդական Արք. Գրչաց Նախարարութեան,
» Նուբեան էֆէնտի, Անդամ Պետական Խորհրդոյ,
» Ուենեան Արիկ էֆէնտի,
» Պաղտասարեան Օհան էֆէնտի, Տնօրէն Հաղորդակցութեանց Գիւղական Արքունական Գրչաց Նախարարութեան,
Մեծ. Պէրպէրեան Պետրոս էֆէնտի,
Վսեմ. Վահան պէյ, Անդամ Պետական Խորհրդոյ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ի Բ. ԴՈՒՌՆ

Ելմտացոյցի յանձնաժողովն երէկ դարձեալ ի նիստ գումարեցաւ ընդ նախագահութեամբ Բարձր. Մեծ–եպարքոսին և ելմտացոյցի հաւատարակշռութեան համար երկար խորհրդակցութիւններ կատարեց։

—Ամերիկեան դեսպան Պ. Սալոմն Հիրշ երէկ Բ. Դուռն երթալով, տեսակցեցաւ Բարձր. Մեծ–Եպարքոսին հետ։

Աւստրիական դեսպան Պառոն տը Քալիչէ, ֆրանսական դեսպան Մոնդէպլէօ կոմսն և Դարատաղի արտաքին գործոց նախարար Պ. Վուքովիչ ևս երէկ Բ. Դուռը գնացին և յաջորդաբար տեսակցեցան Արտաքին գործոց Վսեմ. նախարարին ու Վսեմ. խորհրդականին հետ։

— —

ՑՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ

Ցունաց Պատրիարքարանի խառն ժողովը նկատելով որ Պատրիարքարանի դրամական անձուկ վիճակն օր աւուր կը սաստկանայ և թէ մէկ քանի ամիսէ ի վեր պաշտօնէից ու սպասաւորաց ամսաթոշակ վճարուած չէ, իրաց այս վիճակին դարման մը կը խորհի։

Ինչպէս յայտնի է, մետրապոլիտներու և եպիսկոպոսներու յատուկ թեմական տուրքը կը վճարեն թեմական ժողովուրդք։ Պատրիարքարանի սընտուկը, բաց ի այն տարեկան 3–4000 ոսկիէն զոր թեմական մետրապոլիտք և եպիսկոպոսք կը վճարեն Պատրիարքին, որ միանգամայն Կ. Պոլսոյ և շրջակայից արքեպիսկոպոսն է, ամսական 125 ոսկիէն տարեկան 1500 ոսկի կը վճարէ Պատրիարքին։ Արդ, խառն ժողովն որոշած է որ գոնէ այս գումարը վճարեն Կ. Պոլսոյ և շրջակայից մէջ բնակող յոյներն։ Ըստ այդ որոշման, տարեկան տուրք մը սահմանուած է իւրաքանչիւր ընտանեաց պետին համար և չորս դասակարգի բաժնուած։ Առաջին դասակարգի տրոց քանակութեան սահմանումը թողուած է այդ դասակարգի պատկանող անձանց հաճութեան։ Իսկ երկրորդ դասակարգին համար 25, երրորդին համար 15 և չորրորդին համար ալ 5

[illegible] սահմանուած է, կարելի պիտի ըլլայ մինչեւ մէկ աստիճան դարմանել Պատրիարքարանի անուշկին անձուկ վիճակն, ապահովել պաշտօնէից ամսաթոշակաց վճարումն ինչպէս նաեւ վճարել Պատրիարքին տարեկան թոշակն որ 600,000 զրուշ է։

— —

ՄՈՒՍԱ ԳԼԻՒԻ ԴԱՏԸ

Այս աւուր Սուլթանի մէջ կը կարդանք։

Հարցաքննիչ դատաւորք դատաստան տեղի չունենալու համար որոշում տուած էին Մուսա պէյի նկատմամբ, որ ամբաստանուած էր թէ Բաղէշի խլաթ գաւառակի Թայմանք գիւղացի Կիւլիզարի տունը մտնելով վիրաւորած է գնա, Մուրատի մեծ հարսն ու Կիւլիզարի անները Մանուկն և Կիւլիզարի ամուսինն Յակոբը սպաննած և գոյքերը կողոպտած է։

Արդ, անձնական դատախազ Կիւլիզար, այդ որոշման դէմ բողոքած ըլլալով, այդ խնդրոյ վերաբերեալ գրութիւնք յանձնուած են Ամբաստանիչ ատենին։

— —

ԱՍԻԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

Ննջարան–վակոնները ընկերութեան անօրէն Պ. Նաքէլմաքէր կայսկառավարութենէն արտօնութիւն խնդրած է ո՛չ միայն Մուսանիա–Պրուսայի երկաթուղին բանեցնել, այլև այդ գիծը երկարել մինչեւ Քէօթահեա։ Այս կերպով Պ. Նաքէլմաքէրի ծրագիրն առեւտրական կարեւորութիւն մը կ՚ստանայ, ըստ որում այն կէտն ուր պիտի յանգի իւր շինելիք երկաթուղին, արտադրման կեդրոն մըն է։ Ինք կ՚առաջարկէ նեղ գիծ մը շինել։ Մրցակիրը մատուցուած է արդէն Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան և անտի Բ. Դուռն յղուած է։ Զկարծուիր որ Պ. Նաքէլմաքէրի խնդրած մենաշնորհը բռնաբարում մը նկատուի Անատոլուի երկաթուղեաց ընկերութեան իրաւանց։

* *

Պ. Քօթառ որ Սամսունի և Պաղտատի միջեւ երկաթուղւոյ մը շինութեան մենաշնորհ խնդրած էր ակից առաջ, մայրաքաղաքս վերադարձած է կայսկառավարութեան մտա նոր ձեռնարկներ ընելու համար այդ նպատակաւ։

— —

ՊԱՇՏՕՆԷՒՑ ԱՄՍԱԹՈՇԵԿՔ

Բարձրագոյն հրամանաւ՝ բացորոշ հրահանգ ուղղուած է առ Բ. Դուռն որպէս զի անմիջապէս մէկ մէկ ամսաթոշակ վճարուի կառավարական պաշտօնէից։ Ըստ տեղեկութեանց Մաքէօ–ի, ելմտական նախարարութիւնն 140,000 ոսկւոյ փոխառութիւն մը կնքելու վրայ է, այդ վճարմանց յատկացնելու համար։

— —

ՑՈՑՆ ԲԱՐԵՐԱՐԲ

Ցոյն լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Պ. Միշէլ Զարիֆի՝ Լոնտոնէն, և Պ. Անարէ Սինկրօ՝ Աթէնքէն, հարիւրական օմ. ոսկի նուիրած են Բերայի թաղային յոյն վարժարանին վերաշինութեան ի նպաստ։

— —

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐՔ

Սթոդար կ՚իմանայ թէ նախարարաց խորհուրդն իւր նախընթաց աւուր նստին մէջ ընդուներ է թուրքեւգերմանական առեւտրական դաշնագիրը։ Գերմանիա յայտարարած է օսմ. կառավարութեան թէ այս նոր դաշնագիր այն ժամանակ միայն գործադրութեան պիտի դրուի երբ Բ. Դրան կողմէ պատրաստեալ մաքսային կանոնագիր մը հաղորդուի իրեն և իւր հաւանութիւնն ստանայ։ Առեւտրական նոր դաշնագրոյն վերջին յօդուածն է հետեւեալը։ «Առեւտրական ամէն այն դաշնագիրք որ ջնջուած չեն նոր դաշնագրոյն տրամագրութեամբ, գործադրութեան մէջ են ու կը մնան»։

— —

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԱՀԱԺԱՌԱՆԴ

Իտալիոյ դահաժառանգ իշխանը փետրուարի վերջերն Իտալիայէն ճամբայ ելնելով ուղղակի Ցունաստան պիտի երթայ, ուր հինգ օր մնալէ յետոյ Թուրքիա պիտի գայ։

— —

«ԷՐԹՈՂՐՈՒԼ» ՄԱՐՏԱՆԱՒՈՒ

Հ–էյէ–ի թէեւ ծանուցած էր թէ Էրզրում մարտանաւն անցեալ շաբաթ կամ կիրակի օրը Սինկափուրէ ճամբայ ելած պիտի ըլլայ, սակայն այսօր կը գրեն թէ մարտանաւը փետրվարի վերջերը ճամբայ պիտի ելնէ։

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լիվօռնօի մէջ հաստատեալ Ռոտոքանաքի յոյն վաճառատունն, որ արմտեաց գործեր կընէր և արեւելից հրապարակներուն հետ առեւտրական բազմաթիւ յարաբերութիւններ ունէր, սնանկացեր է։ Պանք տը Ֆրանսանդինօրյ դրամատունը 150,000 ֆրանքի մերժեալ փոխանակագրոց դէմ ըլլալով, դատարանը փետր. 8ին սնանկութեան վճիռը տրեցին յիշեալ վաճառատան պետին՝ Ժորժ Ռոտոքանաքի։

Լոյտի ընկերութիւնը չնորհակալեաց նամակով մը տան հինգ ոսկի արժող ոսկի ժամացոյց մը նուիրած է օսմանեան Հ–ն–ի չոգենաւի հրամանատարին։ Այդ չոգենաւ մեծ ծառայութիւններ մատուցած էր աղատելու համար Լոյտի Ռ–ն–ի չոգենաւն, որ Սէլանիկի առջեւ խրած էր։

—Սարբեարի ոճրագործութեան գաւառն, որ երկկ պիտի տեսնուէր, Եղեռնագատ առանցին առջեւ ինչ ինչ պատճառներով ուրիշ օրուան յետաձգուեցաւ։

—Պրուսայի մէջ մէկ քանի դրամանենգներ ձերբակալուած են որք ժամանակէ մը ի վեր կեղծ մէկիսիկներ ու քառորդներ շինելով շրջաբերութեան կը հանէին։

—Կ՚իմանանք թէ Ցմիրնայեաց գանուող Լեւոն. որ վանեցի հայ բռնակրաց՝ սեղանաւոր Խաչիկ աղայի դրամարկղը խորտակելուն իբր գործակից ամբաստանուած էր, ապաքինած ըլլալով բանտ փոխադրուած է, և այժմ իրեն փոխանորդ կարգելով զնապուհ էֆ. Մանուկեան դատաստանչած է, որ քիչ օրէն տեղի պիտի ունենայ հրապարակաւ։

—Իտարէի Մախսուսէի հաշուակալ կարգուած է Խուլուսի էֆէնտի, հաշուակալ Էրէյլիի հանքաց։

—Հասէմքէյի հեծեալ զօրաց հրամանատար միրլիվա Հիւսէյին փաշա նախընթաց օր մեռաւ։ Հիւսէյին փաշա 72 տարեկան էր։

—Նախընթաց երեկոյ գողութեան փորձ մը կատարուեցաւ ի Բերա, հետեւեալ պարագայից մէջ, որ հաստատուած է Ոստիկանութեան կողմէ կատարուած նախնական քննութեամբ։ Ալէքօ անուն վաղեմի չարագործ մը կանխաւ համաձայնելով Ոսկեմատ Արիկ էֆէնտիի ազատնոյն՝ բնիկ Զաթարճայի Բարաքէվի անուն աղջկան հետ՝ որոշած էր գիշերայն Արիկ էֆէնտիի տունը մտնել ի Թարլա–Պաշի և անտուկները խորտակելով արժէքաւոր նիւթեր կողոպտել զորս կ՚ենթադրէր գտնել հոն։ Բարեբաղդաբար Ալէքօ որոշեալ ժամէն առաջ տուն մտնելով, նշմարուեցաւ սպասաւորաց մէջն կողմէ որ գնաց խնամ տալ տանտիրոջ։ Արիկ էֆէնտի ու եղբայրն ստորնայարկը իջնելով հարցուցին Ալէքօի թէ ինչ կ՚ուզէր։ Չարագործը քանի մը բառ թոթովելէ յետոյ, խոշոր դաշոյն մը հանեց ծոցէն և սպառնալիօք պահանջեց որ զինքը հանգիստ թողուն, վասնզի աղախնոյն համար եկած էր։ Փոզոցին գուռը կիսաբաց մնացած ըլլալով, Ալէքօի երկու ընկերները որք գուրբը կ՚սպասէին, միջամտելով գուրս հանեցին իրենց ընկերն։ Այս միջոցին թաղին գիշերապահք խմաց տուած էին ոստիկանաց որք վրայ հասնելով յաջողեցան ձերբակալել Ալէքօն որ այժմ Կալաթա–Սէրայի բանտը կը գտնուի, Բարաքէվիի հետ։ Իսկ երկու մեղսակիցք փախած են։ Ալէքօի գրպանէն գտնուած են կեղծ բանալիներ, քանի մը մանր զարդիներ ու փականքի մանէ կազապարներ։

—Պոլսոյ Սարը կիւզել Թաղի հրկիզեալք աղերսագիր մը մատուցանելով Վեհ. Սուլթանին, խնդրած էին որ բաշխուի իրենց համար հաւաքեալ նպաստներն։ Արդ, կայս. հրամանի մը համաձայն նպաստատուոյց յանձնաժողովն այս շաբաթս պիտի սկսի նպաստներու բաշխմանն։

—Հիճազի նահանգին ոստիկանապետ կարգուած է Մուսթաֆա էֆէնտի, ոստիկանապետ Ճիտէի։

—Քիրէճ Քարուի մաքսատան պաշտօնեայք մաքսանենգութեան հետք մը գտած են։ Մաքսանենգն որ վաճառական մ՚է, երկաթեղէն մանր ապրանաց անտուկներու մէջ 12 հատ 200 զրչ. արժող թաշկինակներ կը պահէ եղեր մաքսատան պաշտօնէից ցոյց չտալու համար։ Պաշտօնեայներէ մին այդ խարդախութիւնն երեւան կը հանէ, և խնդիրը Մաքսատան վերատեսչութեան տեղեկագրուելով, կ՚որոշուի կրկին մաքսատուրք առնուլ այդ ապրանքներէն։

Պէշիկթաշի ազգայիններէն Գալէմքեար Մեծ. Պետրոս էֆ. Քէշիշեան հետեւեալը ղրկած է մեզ հրատարակելու խնդրանօք.

ՊԷՇԻԿԹԱՇ, 5|17 փետր. 1890

Յետ երկօրեայ տաժանելի հիւանդութեան, երէկ ի հոգ աւանդեցինք իմ սիրելեալ դուստրս Օր. Պարգեւ Քէշիշեան, զոր կը դարմանէին երկու պատուաւոր բժիշկներ։

Բայց ցաւ ի սիրտ տեսնելով որ Թաղիս մէկ անչան փոքրամասնութեան մէջ, չեմ գիտեր ինչ դիտմամբ, զրոյցներ կը շրջին իբր թէ դուստրս Թունաւորուած ըլլայ, կուգամ զայս սխալ ուղղել ի բուժումն դպրեցակեալ մտաց։ Թէ՛ կալաթա–Սէրայէն եկած քիչիչ բժիշկներ և թէ՛ վերոյիշեալ յարգելի երկու բժիշկներ վկայեցին և կը վկայեն թէ այդ կարծիք բոլորովին սխալ է։ Ուստի խնդրեմ որ զայս երկտող Արէ–Եւոի մէջ հրատարակել հաճիք։

ՊԵՏՐՈՍ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՄՔ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԴՈՐՇԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷՆ

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ

Բարիզ, 18 փետր.

Բարիզի կոմսն հետեւեալ հեռագիրն ուղղեց առ Պ. Ոյէ. «Կը հպարտանամ զանկիս վրայ, իր վարմունքը պատիւ կը բերէ ինձ, իր դատապարտութիւնը չատ յուզեց զիս»։

Պելկրատ, 18 փետր.

Առեւտրական նախարարը 120,000 ֆրանքի յաւելուածական վարկ մը պիտի խնդրէ երեսփոխանաց ժողովէն Զեռնակորայի գաղթականաց համար։

Վիեննա, 18 փետր.

Բ–ն–դ–է Գոլէ–ն–ն–ի Պերլինէ նամակ մը կը հրատարակէ յորում կը հաստատուի թէ հելլենական անկողմնակալ ազգութիւններէ առնուած լուրեր կը հաստատեն Կրէտէի արդի անդորրութիւնը։

Վոլոսքա, 18 փետրուար

Անտրաչի կոմսը մեռաւ այս առաւօտ։

Բարիզ, 18 փետրուար

Լոզանէ կը գրեն առ ԺԹ. Դ–ը թէ ժէրոմ Նաբոլէոն իշխանն, Օրլէանի դքսին գործին վրայ, մէկդի թողուցեր է յԱրեւելս ուղեւորութիւն մը ընելու մտադրութիւնն և Բրանժին պիտի վերադառնայ Ումպէրդոյ թագաւորին այցելութիւն տալէ յետոյ։ Կը հաստատեն թէ ժէրոմեան կուսակցութիւնը որոշած է ազդուաբար կրռուիլ ընդդէմ արքայական կուսակցութեան։

Աթէնք, 18 փետրուար

Թուրքիա առաջարկութիւններ ըրաւ Յունաստանի՝ Լարիսայի երկաթուղին օսմ. երկաթուղեայ գծին հետ միացնելու համար։

Փեթերսպուրգ, 18

Պ. Նոմմովիչ, որ իբր թէ մնաքովեան երիտասարդութեան կողմէ նուիրեալ պատուոյ դրօշ մը Փարիզի հրամատար Սոսիէ զօրավարին մատուցանել ուղած էր, ռուս լրագրաց և մանաւանդ Նովոյէ Վրէմ–ի յարձակմանց ի պատասխան, կարգ մը յայտնութիւններ կ՚ընէ, ապացուցանելով թէ Նովոյէ Վրէմ–ի տնօրէն Պ. Սամարին գործն դեր մը կատարած է Ֆրանսայի և Ռուսիոյ միջեւ մտերմութիւն յառաջ բերելու համար։

Զէթինէ, 18

Զեռնակորայի իշխանն և իշխանուհին ի մեծոյ փեթերսպուրգ պիտի երթան։

Լոնտոն, 18

Գերմանական դեսպան Հայֆէլտ կոմս Սալիսբերի մարքիզին յանձնեց գործաւորական դեսպանախորհրդոյ հրաւիրագիրը։ Նախարարապետը խոստացաւ յետ խորհրդի քննութեան պատասխանել։

Երեսփ. ժողովոյ մէջ Պ. Սմիթ ծանոյց թէ կառավարութիւնն երկուշաբթի առաջարկ մը պիտի մատուցանէ՝ խնդրելով որ Փառնէլեան Դատական Ցանձնաժողովոյ տեղեկագիրն ընդունուի, դատաւորներուն չնորհակալութիւն յայտնուի իրենց անկողմնակալութեան համար, և այս չնորհակալութիւն ժողովոյ արձանագրուի։

Վարշաւա, 28.

Ռուս կառավարութիւնն որոշեց կրկնապատկել Փեթերսպուրգ–Վարշաւոյ երկաթեայ գիծն։ Աշխատութիւնք դարձեան պիտի սկսին, և մինչեւ երեք տարի պիտի վերջանան։ Բերդերու և ամրութեանց ռազմական պահանջմունք ի հաշիւ պիտի առնուին այս շինութեանց մէջ։ (Ռուս կառավարութեան այս որոշումը նոր բան մը չէ, ինչպէս կը յիշեն Քաղաքական Լրոց ընթերցողք։ Ծ. Խ.)

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 7 փետրուար

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐՈՅ

3 ամիս	Լոնդրայի վրայ	(Պանքայի)	109 7/8
6 »	» »	(վճարելի)	109 1/2
3 »	Բարիզի »	(պանքայի)	22 80
3 »	» »	(վճարելի)	22 87 1/2

Օսմանեան Բանսպիտէ

Երէկ երեկոյ դոց. (Մեջիտ. Ռ. Սերի		19 31
Պօրսայի գոցուելէն վերջը	»	19 29
Բնրպայի մէջ	»	19 29
Աւաւտուան բացուելուս	»	19 28 1/2
Կէս օրին	»	19 28 1/2

ԻՍԹԻԴՐԱՋԸ ՋԱԹԻԼԻ

Երէկ երեկոյ	
Այս առաւօտ	45 5
Կէս օր	45 5
	45 5

ԸՆԹԱՑՔ ԱԴԷՔԼԹՈՅ

Փոխառութիւն	Ա. Սերի	40 30
»	Բ. »	25 10
»	Գ. »	19 28 1/2

ՐԱՅԼՆԵՏՈՒՄԻՑ

Սօսիէթէ Ժէնէրալ	Ադալ. Լիր.		4 26
Քրէտի Ժէնէրալ	Օսմ. »		8 26
Պանք տը Գոնս	»	»	7 15
Սօս. Շանտ է վալէսը	»	»	4 35
Թրամուէյ	»	»	475
Բուտէլի երկաթուղի		Ֆր.	73 50
Ցոյրկասեան տը Բրթօրթէթ		»	— —
Բանքէթ տը Լավրիսմ	Գ. Կ.		116 Գ. Կ.

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՅ

Օսմանեան ոսկի	ՂՐՇ.	100

20 Ֆրանքոց	» ...	87 26
Անգլիական ոսկի	» ...	110 13
Իմպերիալ	» ...	90
Գրիմից	» ...	51 10
Բուռլի թղթադրամ	» ...	8 33
» արծաթ	» ...	76
Մէջ. արծաթ. (սարբ)	» ...	108 25
Վեցոց	» ...	103 20
Հինգոց	» ...	103 20
Մեթալիք	» ...	100 20
Թասֆեյէ	» ...	10

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Բարիզ, 18 փետրվար ժամ 3 վայր. 50 երկպ

Ֆրանսական Ռանթ 3 %	87 92 1/2
» » 4 1/2 %	105 47 1/2
Օսմանեան քաղաքական Սէրի Դ.	18 10
Օսմանեան երկաթուղի	74
» Բէյրի քաղաքաթուղթ	518 75
Պանք Օթոման	536 87 1/2
Գրեսի Լիոնէ	726
Իտալական Ռանթ 5 %	94 05
Հեկլէնական 5 %	455 75
Բրեսլրիթ թիւրք	493 75
Նգիպտական միացեալ	476 50
Պանք տը Բարի	797 50
Օսմ. մաքս. արտէթուղթ	412 50
Սուէզի ջրանցք	2300
Սպանիական արտաքին	— —
Զէք Լոնդրայի վրայ	25 29

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկերութեանս ի նպաստ չարաթ գիշեր տեղի ունեցած ներկայացման հաջուեցուցակն հրատարակութեան տալէ առաջ կը վերթանք մեր նուիրական պարտականութիւնը կատարելու՝ մատուցանելով հրապարակաւ մեր խորին շնորհակալութիւնը նախ՝ Ընկերութեանս ժողովրդական նախագահ մեծանուն Տօքթ. Թ. Թիրեաքեան էֆէնտիի որ բարեհաճեցաւ իւր ազդու հովանաւորութեամբ անչափս արդիւնաւորել սոյն մեր ձեռնարկ և յաւէտ երախտապարտ կացուցանել բազմաթիւ հայ ուսանողներս.

Շնորհակալութիւն Պատուարժան Կարդ. Մանասեանի անդամոց որք ամէն չանք ի գործ դրին թատերական երեկոյթին արտաքոյ կարգի շքեղութեան և կատարեալ յաջողութեան համար.

Շնորհակալութիւն Աբէ-Եէի և իւր համակրելի աշխատակից ազնիւ Հրանդ էֆէնտիի որք մասնաւոր յօդուածներով ցոյց տուին Ընկերութեանս աւագ կարեւորութիւնը և ջերմ հրաւէր կարդացին մերազնէից.

Շնորհակալութիւն նաև բոլոր այն ուսումնասէր ազգայնոց որք սիրայօժար պատասխանեցին մեր հրաւէրին և զմեզ քաջալերեցին անհունապէս.

Ի դիմաց Տնօրէն Խորհրդոյ
Ուսումնասիրաց Ընկերութեան
Յ. Ա-ԷՆ-ԴՐԷ Ա-Էն-դէ
Մ. ԹԷԼԵԱՆ Ս. Թ. ԹԻՐԶԵԱՆ
5 փետր. 1890
Գուսֆ-Գասիս

«ՅՈՐԺԱՄ»ԻՆ ՓԱՌՔ ՀՕՐ

Մանօթ բառակուտոյն մէջ, ինչպէս տեսնուեցաւ, իմ դերս պաշտպանողական էր, և, առանց մի ըստ միոջէ քքքրելու դրուածները, նշանակեցի գլխաւոր հակասութիւններն և յառաջ բերի այս արդիւնքը.

1. Մեր յոյժ բառն ունի հայ լեզուին մէջ յատուկ երեւոյթներ, որուն բանալին, եթէ կորսուած համարուի ոմանց, պէտք է հոն փնտռել. Որ դերանուն և այնու կազմուած, «դէ», «յոյժ», «ըլ», յոյժեղոյ և այլն, «յոյ-բէ-բէ-ն բ»-ներ են նախադասութեանց մէջ և իրենց բայերուն ալ ենդէր, «դէ բ», «դ-ն» ենդէր, «ն-բ». Այսքանեան կ'ընդունի զայս, և Անգլիացւոց adverbe relative (յարաբերական մակբայ) դաղղիացի քերականութեանց դէմ պատուար մըն է.

2. Դաղղիացւոց quand բառը, զոր իբրեւ համապատասխան մեր յոյժ-ին մէջտեղը կը քաշքշուի, երկու կարգի բաժնած է իրենց բառդիրքները. Լառուսի և Կազիէի բառարանք, որք հրատարակուած են մէկ տարի առաջ, համաձայն չեն. Quand tu le voudrais, tu ne le pourrais pas. Կազիէ մակբայից սահմանին տակ նեռած է այդ quandն, որ դժբախտաբար ո՛չ հարցական է և ո՛չ ալ անկախ նախադասութիւն մը յառաջ կը բերէ. Լավօի և Պէշրէլի անունները չեմ կրկներ այս անդամ. Զեմ մոռնար ըսել որ դաղղիացի բառդիրք իմ դրուածոցս մէջ միշտ երկրորդական տեղ մը ունեցան.

3. Ընդդիմաբանիս «ԷՎ-դէ Ե գերանուանց տարբերութեան մասին գրած Ֆ-ԷՆ-դ-էբ-ՌԻ-ՆՆ և բ-ՆԻ կ-ՆԵ-ՆԻ անհայտ են մեր ծանօթ յոյժ-ին.

4. Մեր քերականք յոյժ-ն անքննաբար իրարմէ ընդօրինակած չեն. այլ ընդհակառակն իւրաքանչիւրը զայն մտադիր քննութեանց նիւթ ըրած է և ըստ այնմ կանոններու տակ դրած զայն. Հայկազ. բառարանը յոյժ-ը չաղկապ կ'ընդունի տարբեր նշանակութիւններով.

5. Քերականք կրնան անհամաձայն գտնուիլ. ուստի անձնական համոզմունք աշակերտաց քննութեանց մէջ, իբրեւ ի Գիտնոց Ակմբի, ի տես չեն հանուիր.

6. Քանի մը բառերու մասին անմիաբանութիւնք ո՛չ կէտ մը կարող են խախտել մեր Թարգմանչաց լեզուի մէջ և ո՛չ իսկ նշանախեց մը յաւելուլ.

Այս եզրակացութիւնները չարելով՝ այլ եւս նոր հակասութիւններ ու սխալներ երեւան հանելու պէտքը չեմ տեսներ. ուղղը կրնայ դրուածները աչքէ անցնել. Հերիք է. զի խնդիրն իր թարգմանութիւնն ալ կորսնցուց, և հինցած բաներու համար մեք կ'սենք սովորաբար.— Աստուած նորէ՛ն տայ, նորէն խնդացնէ. Կ.

5 փետր. 1890

Ծ. Խ. Խմբագրութիւնս, ըստ բաւականին լուսաբանուած գտնելով այս խնդիրը, փակեալ կը յայտարարէ վիճաբանութիւնը.

ՄՈՒՍԱ ՊԷՅԻ ԴԱՏԸ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՐԱՒԱՆԱՊԵՏ ԱԼԻ ԱՂՍԷԻ

ԱՌԱՋԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆԻՉ ԴԱՏԱՒՈՐԱՑ

Կրկին հարցաքննութիւնք և յայտնարարութիւնք ամբաստանեալ Մուսա պէյի, արձանագրեալ 14 սեպտեմբեր 305.

Հարց.—Բաղէշի ոստիկանաց տեղակալ Իսկէնտէր աղա երբ քեզ հարցուցեր է թէ Ալի աղայի կարաւանն ո՞վ կողոպտեց, պատասխաներ ես թէ այդ կողոպտման հեղինակներն են Միւժկեանցի Ֆագա Իսմայիլ ու ազգականներն և Զէրքոյի որդիք. Ի՞նչպէս գիտես թէ ատոնք կատարած են այդ գողութիւնը.

Պատասխան.—Ես չըսի թէ Իսմայիլ Ֆագա ու ազգականք կողոպտած են. Արդարեւ այդ գողութիւն տեղի ունեցած է Միւժկեան գիւղէն ժամ մը հեռու գըտնուած տեղ մը. Ես ըսի թէ կարելի է Զէրքոյի տղաքն ըրած են, որովհետեւ անուանի են.

Հ.—Զուքուր գիւղախմբին միտիրին կողմէ կատարուած քննութեան մը համաձայն Եաֆի և Գուբնը գիւղի ժողովուրդք, նոյն դէպքը պատահած օրն, իրիկուան դէմ, տեսած են ձեր ծառաներէ 20—30ը հետիոտն և 3—կը ձիաւոր, որք, բոլորն ալ զինեալ, այդ գիւղերէից առջեւէն անցնելով դէպի Զայքէս գիւղը գնացած էին, ուր պատահած էր այդ դէպքը.

Պ.—Միւտիրին ըսածները չեմ ընդունիր, որովհետեւ կուսակալ փաշային մարդն է. Փաշան ինձ հակառակ է. Կառավարութիւնն ալ գիտէ զայս. եթէ այդ գիւղի ժողովուրդէն երկու հոգի գան և վկայեն թէ իմ մարդիկս անցած են ադկից, յանցաւոր ըսելիք մը չունիմ.

Հ.—Բըզքոն ձեր ծառա՞ն է.

Պ.—Ոչ, մեր ցեղէն է և Աքբէնցի.

Հ.—Աքբէնս ո՞րչափ հեռու է ձեր գիւղէն.

Պ.—Երկուքուկէս ժամու չափ.

Հ.—Ո՞րչափ հեռաւորութիւն կայ ձեր գիւղին և կարաւանի կողոպտուած տեղւոյն միջեւ հինգ ժամ հեռաւորութիւն կայ, իսկ մինչեւ Աքբէնս եօթը ժամ.

Հ.—Նորեքցի Զանօ ձեր մարդերէ՞ն է.

Պ.—Ո՛չ մեր աշխրէթէն է և ո՛չ ալ իմ ծառայութեանս մէջ կը գտնուի.

Հ.—Նորեք գիւղն ո՞րչափ հեռու է ձեր գիւղէն.

Պ.—Մէկուկէս ժամու չափ. Նորեք գիւղի ժողովուրդն ու մենք երեսուն տարիէ ի վեր միմեանց հետ թշնամութիւն ունինք և կառավարութիւնն ալ գիտէ զայս.

Հ.—Ստորագրէ՛ քու այս յայտնարարութիւնդ.

Պ.—Կը կնքեմ.

(Ստորագրեր-ՌԻՆ)

Ահմէտ, Հիւսէյին Սըտգը, Մուսա Սուպհի

. . .

Կրկին յայտարարութիւնք անձնական դատախազ կարաւանապետ Ալի աղայի արձանագրեալ 26 սեպտեմբեր 305.

Հ.—Բաղէշի հարցաքննիչ դատաւորը արձանագրե՞ց քու յայտարարութիւններդ.

Պ.—Երբ Մուշ կերթայի, Մշոյ մէջ խել մը ապրանքներ երեւան ելան. Ինձ ըսին որ երթամ տեսնեմ թէ իմ ապրանքներս ալ կա՞ն ատոնց մէջ. Երբ երթալու վրայ էի, իմ յայտարարութիւններս արձանագրեցին.

Հ.—Բաղէշէն եկած պաշտօնագրոց նայելով, տեղւոյն հարցաքննիչ դատաւորը քեզ երդուընցուցեր և իբրեւ վկայ ըսեր է զքեզ.

Պ.—Ո՛չ երդում ընել տուաւ և ո՛չ ալ իբրեւ վկայ ըսեց. Միայն հարցուց թէ արդեօք կը ճանչնայի՞ կարաւանը կողոպտողները. Պատասխանեցի թէ կը ճանչնամ. Ճէզպի պէյն, Մուսա պէյն, Իօմէր պէյն և ուրիշ ձիաւոր մ'էին և վաթսունի չափ ալ հետիոտն մարդեր կային.

Հ.—Ձեր յայտարարութեանց մէջ, զոր արձանագրած է տեղւոյն հարցաքննիչ դատաւորը, ըսած էք թէ այդ դէպք պատահած է Բամազան 5ի իրիկունը.

Պ.—Բամազան 4ի իրիկունն էր.

Հ.—Բաղէշի հարցաքննիչ դատաւորին մօտ ըսած էք թէ գողերուն ուր տեղացի ըլլալը չէք գիտեր, թէ անոնցմէ միայն Նորեք գիւղացի Զանօն ճանչցաք էք և թէ անծանօթ մարդ մը, զոր այդ դէպքի պատահելէն յետոյ տեսած էիք, ձեզ ըսած է թէ այս գողութեան հեղինակներն են Մուսա պէյ, հօրեղբօրորդին Իօմէր պէյ ու Իսմայիլ պէյ, Ճէզպի պէյ և իւր մարդերը, մինչդեռ հոս կըսէք թէ Մուսա պէյն առաջուընէ կը ճանչնայիք և գողութեան պահուն եւս ճանչցած էք. Այդ երկու տեսակ խօսքերու մէջ հակասութիւն մը կայ. ճշմարտութիւնն ըսէք.

Պ.—Ես ըսի թէ Մուսա պէյը, Իօմէր պէյը ու Ճէզպի պէյը կը ճանչնամ. Զեմ ճանչնար չըսի.

Հ.—Ուրիշ կէտ մ'ալ կայ. Բաղէշի հարցաքննիչ դատաւորը ձեզ հարցուցեր է թէ ո՞վ տեղեկութիւն ունի ապրանքներուն այդպէս կողոպտուելուն վրայ և թէ ապացոյց մը, նշան մը, տեղեկատու մը ունի՞ք. Դուք ալ պատասխաներ էք թէ այդ մասին ոչ ոք տեղեկութիւն ունի և թէ ոչ ապացոյց և նշան չէք կրցած ձեռք բերել.

Պ.—Այդպէս չըսի. այլ ըսի թէ հարիւրի չափ վկայներ ունիմ.

Հ.—Մինթէ կարելի՞ է որ դու ուրիշ կերպով ըսես և հարցաքննիչ դատաւորն ուրիշ կերպ արձանագրէ.

Պ.—Ես ըսած եմ թէ հարիւր վկայ ունիմ. եթէ չէք հաւատար, անուններն ըսեմ.

Հ.—Արդեօք կնքա՞ծ ես քու այն յայտարարութիւններդ զորս ըրած ես Բաղէշի հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ.

Պ.—Զեզի ինչ որ ըսի, նոյնն ըսած եմ. կնիքն ալ իմն է. Հարցաքննիչ դատաւորն այնպէս գրեր է.

Հ.—Ստորագրէ՛ ըսածներդ.

Ալի աղա կը կնքէ և հարցաքննիչ դատաւորք եւս կ'ստորագրեն.

. . .

Յայտարարութիւնք ամբաստանեալ Մուսա պէյի, արձանագրեալ ի 26 հոկտեմբեր 305.

Հ.—Վճռաբեկ ատենի անդամ Իպրահիմ պէյի հետ տեսնուելու համար Բամազանի քանիի՞ն Օյզօթ գիւղը գնացիք.

Պ.—Բամազան չորսին կամ հինգին էր երբ Օյզօթի մէջ տեսակցեցայ Իպրահիմ պէյի հետ. Իպրահիմ պէյ առաւօտեան ժամ 2ին ատենները գնաց և ես մինչեւ ժամ 6 հոն մնացի. Միջօրէին Թղթատարի ոստիկանն եկաւ և ըսաւ թէ կարաւանը կողոպտուած էր Կէօլպէնեղեր անուն տեղւոյն ստորոտը. Ես ալ միջօրէի աղօթքը կատարեցի և Բարիզան գիւղը վերադարձայ.

Հ.—Բարիզան գիւղին մէջ որո՞ւ հիւր եղած էիք.

Պ.—Շէյխ Նասրի տունը.

Հ.—Շէյխ Նասրի տունը քանի՞ օր հիւր մնացիք.

Պ.—Իրիկունը Շէյխ Նասրին տունը գնացի և հիւր եղայ. Նոյն գիշերը Ուզուքալ Բաչիտ Զաուշի որդին Մամին եկաւ և ըսաւ թէ Իպրահիմ պէյ Օյզօթ եկած էր և զիս կ'ուզէր. Նոյն գիշերը առաւօտեան դէմ Մամիի հետ Օյզօթ գնացի և Իպրահիմ պէյի հետ տեսակցեցայ. Միջօրէին Օյզօթէ վերադառնալով Բարիզան եկայ և նոյն գիշերը Շէյխ Նասրին տունը մնալով, հետեւեալ օրն ուրիշ գիւղեր գացի.

Հ.—Բարիզանէն ո՞ր գիւղը գացիր.

Պ.—Ձեմ յիշեր թէ որ գիւղը գնացի.

Հ.—Ստորագրեցէք ինչ որ ըսիք.

Մուսա պէյ կը կնքէ և հարցաքննիչ դատաւորք եւս կ'ստորագրեն.

. . .

Յայտարարութիւնք ամբաստանեալ Յովսէփի, միջահասակ, աչքերը ծաւի, դէմքը կլոր, պեխերը սպիտակախառն, ճակատը կնճռոտ, քիթը խոշոր, յօնքերը խարտեաշ, մազերն սպիտակախառն և թխադէմ. Յետ երդման. Արձանագրեալ 27 հոկտեմբեր 305. Հարցաքննիչ դատաւորաց քարտուղարներէն Պաղտիկ էֆէնտի կատարած է թարգմանի պաշտօնը.

Հ.—Ի՞նչ է անունդ, մականունդ. Ո՞ր տեղացի ես և ի՞նչ արհեստով կ'զբաղիս.

Պ.—Անունս Յովսէփ է, հօրս անունը Սիրուն. Մշոյ Վարդերես գիւղէն եմ. Անցեալները Մշեցիներու հետ եկայ և հոս Վէզիր խանը կը բնակիմ. Վաթսուն տարեկան եմ և ամուսնացած. Քսան տարեկան տղայ մը ունիմ, հողագործութիւն կ'ընեմ. գրել, կարդալ չեմ գիտեր. Հայրենիքս տուն մը ունիմ. Օսմանեան հպատակ եմ.

Հ.—Հոս ի՞նչ գործով կ'զբաղիք.

Պ.—Գործ մը չունիմ.

Հ.—Ո՞վ զձեզ Պոլիս բերաւ.

Պ.—Վաճառական Ալի աղան բերաւ.

Հ.—Ալի աղա ձեզի ո՞րչափ ստակ տուաւ, Պոլիս գալու համար.

Պ.—Ստակ չտուաւ. Ճամբու ծախքը հոգաց և հոս ալ զմեզ կը կերակրէ.

Հ.—Ալի Աղա վկայութեան համար ձեզի դրամ տուա՞ւ.

Պ.—Ոչ. Աստուած չընէ. Ես իմ հոգիս դրամով չեմ ծախեր.

Հ.—Քիւրդ Մուսա պէյ ձեզ դէմդառ բացած է, յայտարարելով որ Ալի աղայի կարաւանը կողոպտուելուն առթիւ իրեն դէմ սուտ վկայութիւն ըրած էք.

Պ.—Եթէ գլուխս ալ կտրեն, սուտ վկայութիւն չեմ ըներ. Ինչ որ տեսայ, ըսի ամենայն ճշմարտութեամբ. Մուսա պէյ թող ընէ ինչ որ կրնայ.

Հ.—Ալի աղա անդ ըսած է թէ կարաւանը կողոպտուած է Բամազան հինգին իրիկունը, իսկ դու հոս ըսիր թէ Բամազան չորսին իրիկունը կողոպտուեցաւ. Հետեւաբար դատին եւ վկայութեան մէջ հակասութիւն կայ.

Պ.—Իմ գիտցածս, տեսածս սա է թէ, այդ դէպք Բամազանի չորսին իրիկունը պատահեցաւ.

Հ.—Ինչէ՞ն գիտես թէ Բամազանի չորսին էր.

Պ.—Մենք ալ քիւրտերու մէջ կ'ապրինք և գիտենք թէ ո՛ր օրէն կ'սկսին Բամազան բռնել.

Հ.—Անկից վերջը ե՞րբ տեսար Ալի աղան.

Պ.—Այդ դէպքէն մէկուկէս ամիս յետոյ զմեզ կանչեր են ասկից. Ալի աղա գիւղն եկաւ և զմեզ տարաւ.

Հ.—Ասկից ո՞վ զձեզ կանչեց.

Պ.—Ալի աղա մեր գիւղն եկաւ և ըսաւ թէ կայս. հրամանի մը համաձայն Մուսա պէյի դատախազներն ու վկաները Պոլիս կը կանչեն. Դուք ալ, ըսաւ, եկէք և իմ գործիս առթիւ վկայութիւն ըրէք.

Հ.—Դու կը ճանչնայի՞ր Ալի աղան.

Պ.—Ոչ. Ալի աղան Տիարպէքիրցի է և ես Մշեցի.

Հ.—Ալի աղա զքեզ ի՞նչպէս ճանչցաւ և հոս բերաւ.

Պ.—Մենք քաղաքէն կուգայինք եւ դէպքը տեսանք. Երբ ճամբան կ'երթայինք, Ալի աղան տեսանք. մեզ հարցուց թէ արդեօք այդ դէպքը տեսա՞ծ էինք. Պատասխանեցինք թէ այո, տեսած էինք. Մեր անունն ու գիւղը հարցուց, տեղեկացաւ ու գնաց և մենք ալ տուներնիս դնացինք.

Հ.—Այդ ըսածներդ ճշմարտութեան հակառակ կ'երեւին, որովհետեւ Ալի աղա, իւր ի Բաղէշ հարցաքննիչ դատաւորին մօտ ըրած յայտարարութեանց մէջ, ի պատասխանի իրեն եղած այն հարցման թէ տասն չորս հակ բեռերու ու այլոց կողոպտուիլն ո՞վ տեսած է և թէ այդ առթիւ ապացոյց մը, նշան մը, տեղեկատու մը կա՞յ, ըսած է թէ ոչ ոք տեղեկութիւն ունի և ոչ ոք տեսած է և թէ ապացոյց մը կամ նշան մը չունի. Այս պարագայն կը հերքէ ձեր այն ըսածները թէ ճամբան Ալի աղայի հետ տեսնուած էք, թէ ձեր անունն ու գիւղը հարցուցած և դուք պատասխանած էք. Որովհետեւ եթէ Ալի աղան ձեզ տեսած ու ձեր անունը հասկցած ըլլար, հարցաքննիչ դատաւորին առջեւն ալ զձեզ իրեւ վկայ ցոյց կուտար և ձեր անունները արձանագրել կուտար.

Պ.—Ձեմ գիտեր թէ ի՞նչ պատճառաւ հարցաքննիչ դատաւորին գրել տուած է կամ չէ մեր անունները. Իմ գիտցածս, ինչպէս որ քիչ առաջ ըսի, սա է թէ Ալի աղան մեզ տեսաւ և մեր անունն ու գիւղը գրեց. Մենք ալ պատմեցինք իրեն ինչ որ պատահած էր. Ես այսչափը գիտեմ.

Հ.—Վկայ Մանուկի յայտարարութիւններէն ալ կը հասկցուի թէ քու այս ըսածդը սուտ է. Որովհետեւ Մանուկի արձանագրեալ յայտարարութեանց համաձայն, երբ իրեն կը հարցուի թէ Ալի աղա ո՞ւրկից իմացած էր թէ դուք այս դէպքը տեսած էք և ի՞նչպէս ձեզ գտած ու բերած էր, պատասխանած է. «Այդ դէպքէն յետոյ գիւղ վերադարձայ և շարաթ մը կենալէ յետոյ Մուշ գնացի կովս ծախելու համար. Ձկրցայ ծախել և երբ կը վերադառնայի, Մշոյ շուկային մէջ Ալի աղային հանդիպեցայ և ըսի թէ կարաւանի կողոպտուիլը տեսած էի և թէ երբ որ ուզէր պատրաստ էի վկայելու. Կովս առնլով գիւղ վերադարձայ և մէկ քանի օր յետոյ Ալի աղա գիւղ գալով զմեզ իւր հետ տարաւ.» Եթէ դուք Ալի աղան ճամբան տեսած և ձեր անունները ըսած ըլլայիք, այս կէտը Մանուկ ալ պիտի ըսէր. Սակայն Մանուկ կ'ըսէ թէ Ալի աղան ոչ թէ ճամբան, այլ Մշոյ մէջ տեսած է.

Պ.—Մանուկ առջեւէն կ'երթար. Մուք ըլլալով Ալի աղա չկրցաւ զայն տեսնել. Միայն զիս տեսաւ, հարցուց, ես ալ պատասխանեցի.

Հ.—Դու Մանուկին հետ մէկտեղ չէի՞ր.

Պ.—Մէկտեղ էինք, սակայն Մանուկ առջեւէն կ'երթար.

Հ.—Այդ պահուն դուք ո՞ւր կ'երթայիք.

Պ.—Գիւղ կ'երթայինք.

Հ.—Ի՞նչ պատճառաւ ճամբան գըտնուեցաք.

Պ.—Ինչպէս ըսած եմ առաջին հարցաքննութեան մէջ, քաղաքէն ցորեն առած երբ գիւղ կը վերադառնայինք, այդ դէպքը տեսանք.

Հ.—Երկու ընկեր ի՞նչպէս իրարմէ զատուեցաք, երբ տեսած էիք թէ քիւրդերը կարաւան մը կը կողոպտեն եւ մանաւանդ որ մուք էր. Ի՞նչպէս եղաւ որ Ալի աղա զքեզ տեսաւ ու Մանուկը չը կրցաւ տեսնել.

Պ.—Կողոպտողք գացած էին. Մենք միայն անոնցմէ կը վախնանք եւ ոչ ուրիշէն. Մանուկ, արդէն ինձմէ շատ հեռու չէր, առջեւէն կ'երթար.

Հ.—Ալի աղա ո՞ւր կ'երթայ եղեր եւ զձեզ տեսեր է.

Պ.—Հոն կը թափառէր յուզուած եւ կ'աղաղակէր. Զիս տեսաւ եւ քովս եկաւ.

Հ.—Սակայն Ալի աղա եւս չըսեր թէ զձեզ ճամբան տեսած է. Հոս իւր ըրած յայտարարութեանց մէջ ըսած է. «Երբ Մուշ էի Մանուկ անուն մարդ մը հարցուց ինձ թէ դուս ի՞նչ ըրած էի, պատասխանեցի թէ տակուրն բան մը ըրած չեմ, կ'աշխատիմ. Մանուկ ըսաւ թէ երբ Պէկզրէսէն կը վերադառնայինք տեսանք թէ Մուսա պէյ, Ճէզպի պէյ ու Իօմէր պէյ քեզ կը կողոպտէին. Տեսա՞ք, Աստուծոյ համար վկայութիւն կ'ընէ՞ք, ըսի. Պատասխանեցին թէ պատրաստ են. Հարցուցի թէ ընկերն ո՞վ էր. Յովսէփ անունով ընկեր մը ունիմ ըսաւ. Յետոյ Վարդերես գիւղը գնացի եւ Յովսէփը տեսնելով իւր վկայութիւնը խնդրեցի, Յովսէփ հաւանեցաւ Ասոր վրայ հետս Պոլիս բերի.» Ահաւասիկ Ալի աղայի այս յայտարարութիւնք եւս կը հերքեն քու ըսածներդ. որովհետեւ եթէ Ալի աղա զքեզ ճանբան տեսած եւ անունդ իմացած ըլլար, ի՞նչ հարկ կար որ Մանուկէն հարցընէր.

Պ. Կոչեցէք Ալի աղան և մեր ներկայութեանը թո՛ղ ըսէ. Տեսնենք, ճամբան զիս տեսնո՞ր է թէ ոչ. Մեաց որ, տեսած ատենը խլէքը գլխէն գնացած էր, յուզուած էր.

Հ.—Ալի աղան կանչեցինք, հարցուցինք. զքեզ ճամբան տեսած ըլլալուն համար բան մը չըսաւ. Եթէ տեսած ըլլար, կ'ըսէր. Մանաւանդ որ տեղական հարցաքննութեան պահուն ձեր անունն ալ կը յիշէր. Ալ եւս հարկ կը մնա՞ Ալի աղան կանչելու և վերստին հարցաքննելու.

Պ.—Ես տասն չորս տարի է կը ծառայեմ կառավարութեան. Ոչ ոք տեսած է իմ մէկ գէշ արարքս. Առաջ վկայութիւն չեմ ընդունիր. Ես ինչ որ տեսայ, հոս ըսի. կ'ուզեն ըսածներս ընդունին, կ'ուզեն չընդունին, իմ հոգս չէ. Եթէ սուտ խօսեցայ, մեղքը իմ վրաս, որովհետեւ երդում ըրած եմ.

Հ.—Քիւրտերը երբ կարաւանը կը կողոպտէին, զձեզ չտեսա՞ն.

Պ.—Եթէ տեսնային, կը թողուի՞ն. Անմիջապէս կ'սպաննէին.

Հ.—Ի՞նչպէս չը տեսան.

Պ.—Անոնց գտնուած տեղը ցած էր, մենք քիչ հեռուն քարերու և մացառներու ետեւ պահուըտեցանք. Երբ անոնք մեկնեցան, ճամբուն վրայ ելանք. Վախերնուս չկրցանք առաջուընէ երեւան ելնել.

Հ.—Դուք կարաւանէն ո՞րչափ հեռու էիք.

Պ.—Ասկից մինչեւ Էվդաֆի պաշտօնատան արտաքին դուռը, գրեթէ վաթսուն քայլի չափ հեռու.

Հ.—Քիւրտերը ո՞րչափ էին.

Պ.—Զորս ձիաւոր և 50-60 հետիոտն մարդեր կային.

Հ.—Մինթէ կարելի՞ է վաթսուն քայլ հեռուն եղողները չտեսնել. երբ 50 60 հոգի կարաւանին մօտ կը գտնուէին.

Պ.—Մենք պահուըտած էինք. մութին ի՞նչպէս կարելի է տեսնել.

Հ.—Հապա դուք մութին ի՞նչպէս կրցաք զանոնք ճանչնալ.

Պ.—Օտարական չեն, մինթէ չե՞նք կրնար միշտ մեր տեսած մարդը ճանչնալ.

Հ.—Մութ ժամանակ այդչափ հեռուէն մարդ իւր եղբայրն անգամ չկրնար ճանչնալ.

Պ.—Իմ տեսածս այսչափ է, ուրիշ ոան չեմ գիտեր.

Հ.—Ի՞նչ բանի ետին պահուտեցաք.

Պ.—Բարձր տեղ մը կը գտնուէինք. Քարերու և մացառներու ներքեւ պահուըտեցանք.

Հ.—Ձեր այն յայտարարութեան մէջ, զոր Վճռաբեկ ատենի անդամ Իպրահիմ պէյ արձանագրած է, ըսած էք թէ ձեր պահուըտած տեղը ծառ չկար և հիմայ կ'ըսէք թէ մացառներ կային.

Պ.—Հարկաւ ծառ չկար. Հոս ալ ծառ կայ չըսի. Մառն ու մացառը միեւնոյն բաներ չեն.

Հ.—Հիմայ կ'ըսես թէ քարերու ու մացառներու ետեւ պահուըտած էիք, մինչդեռ Իպրահիմ պէյ, ըսած էք թէ գերեզմանաքարի մը ետին պահուըտած էինք.

Պ.—Գերեզմանաքարի մը ետին չըսինք, այլ այդ տեղի գերեզմանատան ու Լոխոր Ջուրին մէջտեղը գտնուած քարերուն ետին պահուըտած էինք, ըսինք. Մեր պահուըտած տեղւոյն ու գերեզմանատան մէջ բաւական հեռաւորութիւն կայ, գրեթէ ասկից մինչեւ պարտիզին անկիւնը.

Հ.—Իպրահիմ պէյի այնպէս ըսած չեմ. Ըսածներդ արձանագրուած են. Ըսած էք թէ չորս ձիաւորք և յիսունի չափ հետիոտն մարդեր երբ կարաւանին վրայ յարձակեցան, դուք վախնալով, գերեզմանի մը ետին պահուըտեցաք.

Պ.—Այդ տեսակ բան մը ըսած չեմ. եթէ ըսած ըլլամ. չեմ ուրանար.

Հ.—Իպրահիմ պէյի առջեւ ալ դուն ու Մանուկ հակասական խօսքեր ըսած էիք. զի Մանուկ ծառին մը ետին, իսկ դու գերեզմանի մը ետին պահուըտեցանք ըսած էք.

Պ.—Ես գերեզմանատուն չըսի. եթէ այդպէս գրեր են, չեմ գիտեր. Եթէ զիս գլխատէք ալ. ըսածս չեմ ուրանար, չը գիտցածս չեմ ըսեր.

Հ.—Ըսած խօսքդ չը գրուիր. Մանաւանդ որ Մանուկ, որ քեզմէ առաջ հարցաքննուած է, ըսած է թէ ծառի մը ետին պահուըտած էք. Իպրահիմ պէյ քննելու համար այն հակասութիւնն, որ երեւան ելած է ձեր այդ խօսքերուն մէջ, հարցուցած է քեզ թէ գերեզմանին մոտերը ծառ կա՞յ և դու պատասխաներ ես թէ գերեզմանին մատերն ու ձեր գտնուած տեղը ծառ չկար.

Պ.—Մեր գտնուած տեղը մացառ եւ տատասկ միայն կար, ծառ չկար. Եթէ սխալմամբ ծառ գրուած է, չեմ գիտեր.

Հ.—Քիւրտերը ե՞րբ տեսաք, եկա՞ծ թէ կողոպտած ատենին.

Պ.—Ես քիւրտերը տեսայ երբ կարաւանը կը կողոպտէին.

Հ.—Կէօլպէնեղէրէն, այսինքն այդ դէպքը պատահած տեղէն ո՞րչափ հեռու է ձեր գիւղը.

Պ.—Երեք ժամու չափ.

Հ.—Այն գիշեր օդը ցո՞ւրտ էր.

Պ.—Ոչ.

Հ.—Ժամը քանիի՞ն գիւղ հասաք.

Պ.—Ձեմ գիտեր. Ժամացոյց չունիմ որ գիտնամ.

(Շարունակելի)

50 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ο Գրուասան, 9½, Եիւքսէք Գալատրըմ, Վոյվոտայի դիմաց

Ձմրան համար արանց եւ տղայոց վերարկուներու և գգեստներու ահագին մթերք, 50 % տարբերութեամբ ուրիշ խանութներէն.

	Ղրշ.
Ձմրան գծաւոր բանդալոն. ընտիր ձև և կարուածք	45
Պատրաստ Ռոպ տը շանպրը, արտասովոր գին	90
Պաշտօնական զգեստ, ուրտէնկոդ, բանդալոն և ժիլէ՝ Սըտանի կերպասէ	240
Բուն թիֆթիֆէ բալդօ, ամբողջ բուրդ, մինչեւ հիմա չտեսնուած գին	210
Գաղղոր բալդօ մէջը սադէն կամ Ֆլանէլ. Սըտանի կերպաս, շլսուած գին	170
Ֆրիզէ բալդօ ամբողջ բուրդ, աքանչելի ձեւ	160
Բոլբրին բալդօ գեղեցիկ շրվիկդէ, ամբողջ բուրդ, ոչինչ գին	120
Էլպէօֆի կերպասէ բանդալոն ամբողջ բուրդ	60
Ռուպէի կերպասէ բանդալոն շատ վայելչաձեւ	70
Ձմրան բալդօ, մէջը Ֆլանէլ, ամբողջ բուրդ	115

Ահագին մթերք տիկնանց և օրիորդաց վերարկուներու և մեկնոցներու։—Ο Գրուասան վաճառատունը նոր միջոցներ ձեռք առած է, որով կարող է գաւառներն ալ ղրկել խնդրուած ապրանքները. (1)

ԻԼԱՆ

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍԿԷՐԻ

Ռէվէնտուզ շէքէրի ըէնկինտէ եւզ թօփտան եւզ էլլի թօփ.

Ռէվէնտուզ սիյահ ըէնկինտէ եւզ թօփտան եւզ էլլի թօփ.

Մատտիսլամ սիյահ ինճէ, եիրմի թօփտան օմուզ թօփ.

Մուգավա փաքէթի օն ալթըըք, եիւզտէն օնպէշ փաքէթ.

Մուգավա փաքէթի եիրմիլիք, եիւզտէն օնպէշ փաքէթ.

Պիրինճի Նէվ Ինկիլիզ սիճիմի, ալթը մուղնատան օն տուզինա.

Թուվթալ օն իքիտէն եիրմի գըյէ.

Միւճէլլիտ քօլասը էլլիտէն եէթմիշ գըյէ.

Ըէնկլի քարթօն եէթմիշտէն եւզ գըյէ.

Մէշին ըէնկլի, սէքսէնտէն եւզ ատէտ.

Ֆիուսէ քեազըտը նիւմունէսի վէճճէլէ միխթէլիֆ քիլօտա գըրգտան էլլի թօփ.

Էսէրի ճէտիտ քեազըտը եիրմի քիլօլըք, սէքսէնտէն եւզ թօփ.

Սիլինտիրլի էլէք պաթալը, օնպէշտէն եիրմի թօփ.

Ֆարիճի ասկէրիյէ միւճէլլիտանէսի լազըմէսի իշուն պին իւշ եիւզ ալթը սէնէյի մայիյէսինէ մահսուսպէն ալընաճաք օլան էշեան

PHŒNIX FIRE OFFICE

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

"ՓԻՆԻՔՍ"

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹ ԱՆԳՂ. ՈՍԿԻ 1,000,000

Հիմնեալ ի Լոնտոն յամին 1782

ՓԻՆԻՔՍ, հիմնեալ առաւելքան մի դար յառաջ, սոսկ հրդեհի ապահովագրութեան ընկերութիւն մ'է՝ որոյ բաժնետէրք Անգղիոյ ամենահարուստ և հանրածանօթ դրամատէրեր են՝ ունենալով անսահման պատասխանատուութիւն։

ՓԻՆԻՔՍ ընկերութեան աշխարհահռչակ առատաձեռնութեան մի գլխաւոր ապացոյցն է 16,000,000 Անգղ. ոսկւոյ գումարն զոր ցարդ վճարած է հրդեհի ենթարկուց համար։ 6

ՓԻՆԻՔՍ ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ ընդդէմ հրդեհի և կայծակի՝ կալուածք, կարասիք և ապրանք՝ յոյժ նպաստաւոր պայմանօք և միջնորդութեամբ ստորագրելոց, որք ունիվք լիազօր իշխանութիւն կարգադրելու անմիջապէս մեր ապահովագրելոց կրած վնասներն։

Հ. ՍՈՒԱՆ և ԸՆԿ. միակ գործակալք ի Պոլիս և ի Շրջակայս
Թիւ. 12. Պանտալէր խան, Գալաթիա, Աւստրիական թղթատան վերեւ։

HAMBURG MUNICH UNITED

ՀԱՄՊՈՒՐԳ ԵՒ ՄԻԻԻՆԻԽ

ՄԻԱՑԵԱԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

Դրամագլուխ ֆռանք 8,000,000
Պահեստի դրամ ցմերջ յունիս 1889 » 5,604,722
Տարեկան հասոյթ » » » » 12,773,779

Ընկերութիւնքս ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ կ'ապահովագրեն մթերանոցներ և բնակութիւններ և սոցա մէջ գտնուած վաճառքներ և կալասիներ խիստ չափաւոր սակագնօք։

Լիազօր ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ

ՖՈՒԱՆՔՖՕՐԹՈՒԱԶ

ԾՈՎԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դրամագլուխ ֆռանք 6,250,000 Պահեստի դրամ ֆռանք 1,270,300

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ չոգենաւուց և առագաստանաւուց վրայ բեռցուած վաճառքներ, ինչպէս նաև թղթատարական և փոխադրական ընկերութեանց յանձնուած թանկագին նիւթեր և գրամ պարունակող ծրարներ խիստ նպաստաւոր պայմանօք և սակագնօք։ Սոյն նիւթերու վրայ մեծաքանակ գումարներ կարենալ ապահովագրելու համար Ընկերութիւնս միացած է եւրոպեան 13 լուրջ ապահովագրական հաստատութեանց հետ որոց դրամագլուխն ու պահեստի դրամն է Աւելի քան 100,000,000 ֆռանք

Լիազօր ներկայացուցիչ համայն Թուրքիոյ

11

ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ, Պոլիս, Պահչէ-Գարու, Եօռկիատիս խան.

ԾԱՆՕԹ.—Տեառք Ներսէսեան Հայր և Որդի, Ընկերութեանցս Պոլսոյ դրամատեարք, լիակատար ՎԱՐԿ ու ՀՐԱՀԱՆԳ ընդունած են վճարելու անմիջապէս այն ամէն ինչս, որոյ հաշիւը հաստատուած է և վաւերացեալ Ընդհ. Գործակալութենէն։

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ—ՈՅԺ—ԿՈՐՈՎ,

ՅՈՍՖՈՏԻՆ ՏՈՔԹՈՐ ԼԱԼՈՐԻ—Վերջին տասն և հինգ տարուան մէջ ապացուցուած է թէ այս գեղը ՅՈՍՖՈՐԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ԴԱՐՄԱՆն է որ մինչեւ ցարդ գտնուած է, կատարելապէս բուժելու համար ուղեղի հիւանդութիւններն, անգամալուծութիւն, քնաստութիւն, զառանցանք, առնական կարողութեան վատնում կորուստ, եւ առնական դիմերու կորուստէն յառաջ եկած ամէն գործարանական խանգարում։

Կը բուժէ գլուխապտոյտութիւնք, ջղային եւ արբի հիւանդութիւնները, լեզուի եւ երիկամանց հիւանդութիւնն, արեան չբնական բոլոր խանգարումները, ընդհանուր տկարութիւն եւ ապառու